

Wojewódzki Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2016-2020

WOJEWÓDZKI PROGRAM PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY W RODZINIE NA LATA 2016-2020

Urząd Marszałkowski Województwa Zachodniopomorskiego w Szczecinie
Wydział Współpracy Społecznej
70-540 Szczecin, ul. Korsarzy 34
tel. 91 44 16 220, fax. 91 44 16 231
www.wws.wzp.pl

Powielanie i przedruk tekstów zamieszczonych w publikacji
nie podlega ograniczeniom pod warunkiem podania źródła

Szczecin 2016

SPIS TREŚCI

Wprowadzenie	3
Przemoc w rodzinie – ustalenia definicyjne	3
Regulacje prawne w zakresie przemocy.....	6
Przemoc w rodzinie – diagnoza zjawiska	9
Podmioty realizujące działania w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie określone w Wojewódzkim Programie Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2016-2020	27
Cel Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2016-2020	33
Finansowanie Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2016-2020.....	36
Monitoring i ewaluacja Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2016-2020	37
Spis tabel.....	38
Bibliografia.....	39
Załącznik Nr 1 Ramowy program oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie	40
Załącznik Nr 2 Ramowy program ochrony ofiar przemocy w rodzinie	47

WPROWADZENIE

Wojewódzki Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2016-2020 stanowi nowelizację dotychczas obowiązującego Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2012-2020. Konieczność nowelizacji Programu podyktowana została zmianami legislacyjnymi ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. Nr 180, poz. 1493, z późn. zm.), na mocy której od dnia 10 czerwca 2014 roku obowiązuje zaktualizowany Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020. Krajowy Program jest uszczegółowieniem przepisów powyżej cytowanej ustawy.

Celem głównym prezentowanego Wojewódzkiego Programu jest *ograniczenie skali występowania przemocy w rodzinach województwa zachodniopomorskiego, ze szczególnym uwzględnieniem wzmacniania rozwiązań i narzędzi pomocowych, służących przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie*. Wojewódzki Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2016-2020 opracowany został przy udziale ekspertów powołanej przez Marszałka Województwa Zachodniopomorskiego Rady Ekspertów ds. Przeciwdziałania Przemocy. Program skonsultowany został z Regionalnym Ośrodkiem Polityki Społecznej oraz Wydziałem Zdrowia Urzędu Marszałkowskiego Województwa Zachodniopomorskiego w Szczecinie.

Kierunki przyjętych działań w Programie są ukierunkowane na prowadzenie działań profilaktycznych i edukacyjnych oraz działań odnoszących się bezpośrednio do osób doznających przemocy w rodzinie, jak również osób stosujących przemoc. Przemoc w rodzinie jest problemem złożonym, wieloaspektowym. Dotyka takich zagadnień jak: zdrowie, układ relacji wewnątrzrodzinnych, sytuacji ekonomicznej rodziny, wzorów kulturowych, pełnienia ról wewnątrzrodzinnych. Niniejszy Program jest dokumentem interdyscyplinarnym, którego zadaniem jest wspieranie w codziennej pracy realizatorów zadań w obszarach problemowych zjawiska przemocy. Mając na uwadze powyższe, Wojewódzki Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2016-2020 opracowany został przy udziale ekspertów z powołanej przez Marszałka Województwa Zachodniopomorskiego Rady Ekspertów ds. Przeciwdziałania Przemocy.

PRZEMOC W RODZINIE – USTALENIA DEFINICYJNE

„**przemoc**” – jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste osób wymienionych w ustawie, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą². Pojęcie przemocy charakteryzowane jest w oparciu o cztery podstawowe wyznaczniki na podstawie których najczęściej rozpoznaje się przemoc w rodzinie. Są to:

1. Przemoc jest intencjonalna. Jest zamierzonym działaniem człowieka i ma na celu kontrolowanie i podporządkowanie ofiary.
2. W sytuacji przemocy występuje nierównowaga sił. W relacji jedna ze stron ma przewagę nad drugą. Ofiara jest słabsza, a sprawca silniejszy.
3. Przemoc narusza prawa i dobra osobiste. Sprawca wykorzystuje przewagę siły, narusza podstawowe prawa ofiary (np. prawo do nietykalności fizycznej, godności, szacunku itd.).
4. Przemoc powoduje cierpienie i ból. Sprawca naraża zdrowie i życie ofiary na poważne szkody. Doświadczanie bólu i cierpienia sprawia, że ofiara ma mniejszą zdolność do samoobrony.

¹ I. Pospieszyl, Przemoc w rodzinie, Warszawa 1999

² Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. Nr 180, poz. 1493 z późn. zm.).

„formy przemocy” – to rozróżnienie ma na celu przede wszystkim zwrócenie uwagi na przemoc ekonomiczną i seksualną, które w ogólnym podziale na przemoc fizyczną i psychiczną często zostają pominięte. Każda z nich jest prawnie zakazana. Przemoc fizyczna – to wszelkie działania polegające na użyciu siły, prowadzące do naruszenia nietykalności cielesnej, nieprzypadkowych urazów, siniaków, zranień, stłuczeń czy złamań w wyniku wcześniejszego doznania bezpośredniego uszkodzenia ciała. Przemoc psychiczna – to umyślne działania wykorzystujące mechanizmy psychologiczne, powodujące zachwianie pozytywnego obrazu własnej osoby u ofiary, obniżenie u niej poczucia własnej wartości, pojawienie się stanów lękowych i nerwicowych. Przemoc seksualna – polega na wymuszaniu niechcianych przez osobę doznającą przemocy zachowań w celu zaspokojenia potrzeb seksualnych sprawcy. Przemoc ekonomiczna – to działania prowadzące do całkowitego finansowego uzależnienia ofiary od sprawcy. Ta forma przemocy definiowana jest jako „uniemożliwianie dostępu do rodzinnych środków finansowych i niezaspokajanie materialnych potrzeb rodziny; zmuszanie do pracy bądź zabranianie jej podjęcia”. Jedną z form przemocy ekonomicznej jest uporczywe niepłacenie alimentów i innych zasądzonych świadczeń.

„mechanizmy przemocy”:

Syndrom wyuczonej bezradności – to bezradność, która pojawia się w wyniku nabytych doświadczeń. Zwykle osoba doznająca przemocy poszukuje pomocy dla siebie. Często jednak okazuje się, że działania mające ją ochronić nie skutkują i nie przynoszą oczekiwanych przez nią efektów. Ofiara nabiera przekonania, że cokolwiek zrobi i tak nie zmieni to jej sytuacji. Ma poczucie, że jest krzywdzona, źle traktowana, że sprawca nie powinien tak postępować, że znęcanie się nad członkiem rodziny jest przestępstwem, jednak nie jest w stanie zmotywować się do działania;

Zjawisko prania mózgu – mechanizm polegający na systematycznym, świadomym i celowym oddziaływaniu na człowieka w celu zmiany jego przekonań, postaw, uczuć, potrzeb. Działanie służące temu, aby ofiara przemocy w rodzinie funkcjonowała zgodnie z życzeniem sprawcy. Konsekwencjami „prania mózgu” są m.in. utrata poczucia własnej wartości oraz podporządkowanie się sprawcy. Metody stosowane w tym mechanizmie to: izolacja, poniżanie i degradacja, monopolizacja uwagi, doprowadzenie do wyczerpania, wywoływanie lęku i depresji, naprzemiennosc kary i nagrody;

Zespół stresu pourazowego PTSD (post traumatic stress disorder) – zaburzenia lękowe PTSD występują u ofiar napadów, gwałtów i innych traumatycznych wydarzeń, np. wojen, klęsk żywiołowych, wypadków drogowych. Dotyczą sytuacji, w których człowiek jest narażony na utratę zdrowia i życia. Nasilenie PTSD zależy od intensywności i czasu trwania traumy. Ponadto objawy PTSD są intensywniejsze u osób, które przeżyły traumę w wyniku aktywności człowieka (gwałt, przemoc domowa) niż u ofiar zjawisk naturalnych (powódź, huragan). Objawami PTSD są m.in. zaburzenia snu, drażliwość, wybuchy gniewu, złości, czujność, natrączywe wspomnienia, koszmary senne;

Proces wiktylizacji – każdy „wchodząc” w związek z drugą osobą ma pewne wyobrażenia na temat swojego przyszłego życia, małżeństwa, rodziny. Akt przemocy burzy te wyobrażenia oraz wizję świata, partnera, siebie. Specjaliści nazywają to mianem burzenia utrwalań przekonań. Osoba doznająca przemocy czuje rozpacz i ma poczucie krzywdy, często już na tym etapie zaczyna szukać pomocy. Niestety zdarza się, że spotyka się z nieprawidłowymi reakcjami osób, z którymi dzieli się swoimi problemami i od których oczekuje pomocy oraz wsparcia. Takie zachowanie służb, które przejawia się bagatelizowaniem problemów czy obwinianiem ofiary, nazywamy wtórnym zranieniem.

Syndrom sztokholmski – mechanizm, który zaobserwowano u ofiar zamachu terrorystycznego w Sztokholmie. U osób przetrzymywanych przez terrorystów, a następnie uwolnionych przez policję pojawiły się reakcje, które większość obserwatorów uznała za irracjonalne. Niedawni zakładnicy zaangażowali się w proces obrony swoich oprawców, zamiast żądać sprawiedliwości czy nawet odwetu (co w tej sytuacji byłoby bardziej zrozumiałe). Jedną z ofiar tak związała się z terrorystą, iż zawarła z nim związek małżeński. W tej sytuacji można mówić o „patologicznej wdzięczności” za to, co zamachowiec mógł zrobić, a w rezultacie tego nie uczynił. Mógł zabić, a tego nie zrobił. Był panem ich życia i śmierci, więc tylko dzięki niemu przeżyli. Podobny mechanizm obronny pojawia się u ofiar przemocy domowej. Są one wdzięczne sprawcom za drobne przywileje, które jeszcze mają, za „miodowe miesiące”, za chwile spokoju i namiastkę uczucia, a czasem nawet za to, że po prostu żyją.

Mechanizm „psychologicznej pułapki” – ofiara nie jest w stanie zrezygnować ze związku, w który tak dużo zainwestowała czasu, zapału, energii. Budzi zdziwienie fakt, że trwa ona w związku, który przynosi jej cierpienie, w którym jest upokarzana i nie respektuje się jej praw. Ciągłe żyje nadzieją, że będzie lepiej. Dlatego też inwestuje w ten związek. Obwiniając siebie za całe zło, wierzy, że jeśli bardziej się postara, to będzie lepiej. Ma poczucie, że zależy to właśnie od niej. Im więcej się stara i wkłada w to działanie więcej energii, tym trudniej jej zrezygnować³.

„agresja, czy przemoc interpersonalna” – akt zamierzony mający na celu zaszkodzenie lub zadanie bólu innemu człowiekowi⁴.

„ofiara” – w większości systemów prawnych brak jest definicji ofiary przestępstwa. Definicja taka pojawia się w Deklaracji podstawowych zasad wymiaru sprawiedliwości odnoszących się do ofiar przestępstw i nadużyć władzy z 1985 roku⁵. Zgodnie z tą deklaracją można przyjąć, że ofiarami przestępstw są osoby, które indywidualnie lub zbiorowo poniosły uszczerbek na zdrowiu fizycznym lub psychicznym, doznały zaburzeń emocjonalnych, strat materialnych lub istotnego naruszenia swoich podstawowych praw w wyniku działania lub zaniechania będącego naruszeniem ustaw karnych obowiązujących w państwach członkowskich, w tym również ustaw dotyczących przestępczego nadużycia władzy (art. 1).

„sprawca”⁶ – sprawca przemocy pochodzi z rodziny, w której ojciec był dominującą osobą, a matka uległa, podporządkowana mężowi. Mimo, że potrafi manipulować otoczeniem, w sytuacjach niepewnych sam traci poczucie bezpieczeństwa. Pod wysokim poziomem agresji ukrywa lęk, a za swoje frustracje obwinia innych, słabszych od siebie. Sam nie ma zaspokojonych własnych potrzeb, czuje się nieszczęśliwy w życiu, lubi dominować, relacje z bliskimi opiera na przymusie, często nadużywa alkoholu. Osoba, która stosuje przemoc wobec innych, pochodzi z domu, w którym przemoc była obecna. W okresie dojrzewania przejawiała buntownicze, agresywne zachowania, które potem ukształtowały się w antysocjalne zaburzenia osobowości. Sprawca jest niezadowolony ze swojego życia i związku. Najczęściej czuje gniew i wrogość. Używa siły do kontrolowania partnerki. Podobnie jak nie istnieje typowy portret ofiary przemocy, tak też trudno nakreślić portret sprawcy, zarówno jeśli chodzi o wiek, wykształcenie, status społeczny czy cechy osobowości. Sprawca przemocy to osoba, która jest silniejsza fizycznie lub psychicznie od ofiary, ma lepszą pozycję finansową czy społeczną, wykorzystuje tę przewagę do zaspokojenia własnych potrzeb, najczęściej, aby uzyskać kontrolę nad drugą osobą. Nie respektuje praw tej drugiej osoby⁷.

„rodzina” – to stosunkowo trwała grupa społeczna złożona z jednostek powiązanych przez wspólnych przodków, małżeństwo lub adopcję⁸.

„małżeństwo” – „związek między dwiema osobami płci odmiennej pociągający za sobą pewne wzajemne prawa i obowiązki, ustalone w przepisach prawnych”. Małżeństwo wyznaniowe – związek zawarty w kościele lub związku wyznaniowym, który wywołuje takie same skutki cywilno-prawne jak małżeństwo cywilne.

„rozwód” – „rozwiązanie związku małżeńskiego przez odpowiedni sąd w formie określonej prawem”⁹.

„związek partnerski” – „dwie osoby żyjące w tym samym gospodarstwie domowym, które nie zawarły ze sobą związku małżeńskiego, ale wzajemne relacje tych osób są natury małżeńskiej”¹⁰.

„przemoc wobec kobiet” – rozumie się jako naruszenie praw człowieka oraz formę dyskryminacji kobiet, w tym wszelkie akty przemocy ze względu na płeć, które prowadzą lub mogą prowadzić do fizycznej, seksualnej, psychologicznej lub ekonomicznej szkody lub cierpienia kobiet, w tym również groźby takich aktów, sytuacje przymusu lub arbitralnego pozbawienia wolności, zarówno w życiu publicznym, jak i prywatnym.

³ K. Michalska, D. Jaszczak-Kuźmińska, Przemoc w rodzinie, PARPAMedia, 2007.

⁴ I. Pospieszyl Patologie społeczne, PWN, 2008.

⁵ Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego ONZ 40/34 z dnia 29 listopada 1985 r.

⁶ J. Mazur, Przemoc w rodzinie. Wydawnictwo Akademickie „Żak”, 2002.

⁷ www.niebieskalinia.pl

⁸ N. Goodman, Wstęp do socjologii, Zysk i S-ka, 1992.

⁹ cit.

¹⁰ Wojewódzki Program Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej na lata 2014-2020 pn. Region dla Rodziny przyjęty Uchwałą Nr XXXVIII/517/14 z dnia 30 września 2014r. Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego.

„przemoc domowa” – oznacza wszelkie akty fizycznej, seksualnej, psychologicznej lub ekonomicznej przemocy występujące w rodzinie lub gospodarstwie domowym, lub pomiędzy byłymi lub obecnymi małżonkami lub partnerami, niezależnie od tego, czy sprawca i ofiara dzielą miejsce zamieszkania, czy też nie.

„płeć społeczno-kulturowa” – oznacza społecznie skonstruowane role, zachowania, działania i atrybuty, które dane społeczeństwo uznaje za odpowiednie dla kobiet lub mężczyzn.

„przemoc wobec kobiet ze względu na płeć” – oznacza przemoc skierowaną przeciwko kobiecie ze względu na jej płeć lub taką przemoc, która w szczególności dotyka kobiety.

„kobiety” – oznaczają również dziewczęta poniżej osiemnastego roku życia¹¹.

„krzywdzenie dziecka” – to każde działanie lub beczynność jednostki, instytucji lub społeczeństwa jako całości, i każdy rezultat takiego działania lub beczynności, który deprywuje równe prawa i swobody dzieci i/lub zakłóca ich optymalny rozwój¹². Światowa Organizacja Zdrowia, WHO (ang. World Health Organization) definiuje przemoc jako: „Krzywdzenie lub maltretowanie dziecka (...), wszystkie formy fizycznego i/lub emocjonalnego złego traktowania, zaniedbania, wykorzystania seksualnego lub komercyjnego, doznane od osoby, odpowiedzialnej za dziecko, której ono ufa lub która ma władzę nad nim, skutkujące faktyczną lub potencjalną krzywdą dziecka dla jego zdrowia, możliwości przetrwania, rozwoju albo godności”¹³.

„oddziaływania korekcyjno- edukacyjne” – celem tych działań jest zmiana zachowań i postaw osób stosujących przemoc. Założeniem programu jest ukierunkowanie sprawcy ku rozpoznaniu przyczyn i skutków jego zachowań oraz pomoc w dokonaniu zmian tych zachowań¹⁴. Ramowy program ochrony ofiar przemocy w rodzinie oraz Ramowy program oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie stanowią załączniki do niniejszego Programu.

REGULACJE PRAWNE W ZAKRESIE PRZEMOCY

Wojewódzki Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2016-2020 został opracowany w oparciu o aktualnie obowiązujące akty prawne, jest spójny z ustawodawstwem krajowym oraz strategicznymi dokumentami obowiązującymi w województwie zachodniopomorskim. Są to następujące akty prawne:

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. 1997r. Nr 78, poz. 483);
2. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. 2015, poz. 1390). W niej m.in. wskazano rozwiązania, które mają zapewnić lepszą ochronę prawną ofiarom przemocy domowej. Zgromadzone w jednej ustawie przepisy znajdujące się dotychczas w różnych aktach prawnych mają usprawnić system pomocy ofiarom przemocy w rodzinie. Ustawa zobowiązuje również gminy i powiaty m.in. do tworzenia własnych programów przeciwdziałania przemocy domowej, prowadzenia poradnictwa, interwencji kryzysowej, prowadzenia ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy oraz, co również istotne, do przygotowania i prowadzenia programów korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy;
3. Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2013 r. poz. 182, j. t. z późn. zm.);
4. Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020 (Monitor Polski z dnia 9 czerwca 2014 r. Uchwała Nr 76 Rady Ministrów). Zadaniem Programu jest wprowadzenie w życie szerokiego spektrum działań mających na celu zarówno zwrócenie uwagi opinii publicznej na zjawisko przemocy w rodzinie, jak i przeciwdziałanie przemocy w rodzinie oraz zwiększenie profesjonalizmu służb społecznych w udzielaniu pomocy ofiarom przemocy domowej, także w podejmowaniu odpowiednich działań wobec sprawców.

¹¹ Ustawa o ratyfikacji Konwencji Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej, sporządzonej w Stambule dnia 11 maja 2011r. (Dz. U. Nr 86, poz. 398).

¹² D.G. Gill, Violence against children, Cambridge 1970.

¹³ Report of the Consultation on Child Abuse Prevention [Raport z konsultacji w sprawie zapobiegania krzywdzeniu dzieci], Światowa Organizacja Zdrowia (WHO), 1999.

¹⁴ Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 lutego 2011r. w sprawie standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, kwalifikacji osób zatrudnionych w tych ośrodkach, szczegółowych kierunków prowadzenia oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz kwalifikacji osób prowadzących oddziaływania korekcyjno-edukacyjne (Dz.U. Nr 50, poz.259).

Program powstał we współpracy Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej z Ministerstwem Spraw Wewnętrznych i Administracji, Ministerstwem Sprawiedliwości, Ministerstwem Zdrowia i Ministerstwem Edukacji Narodowej. Wyznaczono działania, które należy podjąć w zakresie profilaktyki i informowania opinii publicznej, interwencji w przypadku już zaistniałej przemocy, pomocy terapeutycznej ofiarom przemocy oraz oddziaływań na sprawców przemocy. Każde z tych działań zostało przypisane konkretnym organizacjom i instytucjom odpowiedzialnym za jego realizację.

5. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz. U. z 1997 r. Nr 88, poz. 553, z późn. zm.); art. 207 k.k. uznaje przemoc w rodzinie za przestępstwo „za znęcanie się psychiczne czy fizyczne nad osobą najbliższą lub pozostającą w zależności od sprawcy przewidywana jest kara”. Znęcanie się musi mieć charakter wielokrotny, powtarzalny, wyjątkowo może to być również działanie jednorazowe, lecz intensywne i rozciągnięte w czasie.

Zaniechanie określonego działania przez sprawcę także może oznaczać dla niego odpowiedzialność karną. Do zaistnienia przestępstwa znęcania wystarczy, że sprawca dopuszcza się tylko jednego z rodzajów przemocy, tzn. psychicznej, fizycznej, ekonomicznej, czy seksualnej.

- art. 207 k. k. § 1 k.k. – znęcanie się fizyczne lub psychiczne nad osobą najbliższą lub nad inną osobą pozostającą w stałym lub przemijającym stosunku zależności od sprawcy, nad małoletnim lub osobą nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny;
- art. 207 § 2 k.k. – jeżeli czyn określony w § 1 połączony jest ze stosowaniem szczególnego okrucieństwa;
- art. 207 § 3 k.k. – jeżeli następstwem czynu określonego w § 1 lub 2 jest targnięcie się pokrzywdzonego na własne życie;

Inne przepisy prawne wykorzystywane w przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie:

- art. 191 k.k. zmuszanie do określonych zachowań;
- art. 209 k.k. uporczywe uchylanie się od obowiązku alimentacyjnego;
- art. 278 i 279 k.k. kradzież i kradzież z włamaniem na szkodę osoby najbliższej;
- art. 217 k.k. naruszenie nietykalności cielesnej, porzucenie małoletniego lub osoby nieporadnej;
- art. 210 k.k. pozostawianie osoby, względem której jest się zobowiązanym do opieki, w sytuacjach zagrażających jej życiu lub zdrowiu;
- art. 160 k.k. dopuszczenie się czynu lubieżnego wobec osoby poniżej 15 roku życia;
- art. 211 k.k. uprowadzenie lub zatrzymanie małoletniego wbrew woli osoby powołanej do opieki;
- art. 200 k. k. obcowanie płciowe z małoletnim;
- art. 190 k.k. groźby popełnienia przestępstwa na szkodę najbliższych;
- art. 199 k. k. nadużycie zależności;
- art. 201 k.k. obcowanie płciowe w stosunku do wstępnego, zstępnego, przysposobionego, przysposabiającego, brata lub siostry;
- art. 208 k. k. rozpijanie małoletniego;
- art. 288 k.k. niszczenie mienia;
- art. 216 k. k. zniewaga;
- art. 156 i 157 k.k. uszkodzenie ciała.

6. Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. z 2012 r. poz. 788, z późn. zm.). Omówione są tam następujące kwestie:

- art. 52 k.r.i o.; warunki zniesienia współwłasności majątkowej, sądowe ustalenie ojcostwa;
- art. 84 k.r.i o.; sądowe ustalenie ojcostwa;
- art. 133 k.r.i o.; obowiązek rodziców do świadczeń alimentacyjnych względem dziecka;
- art. 141 k.r.i o.; roszczenia matki dziecka pozamałżeńskiego;
- art. 56, 61, 57 k.r.i o.; warunki orzekania separacji i rozwodu, orzekanie o winie w rozkładzie pożycia małżeńskiego;
- art. 58 k.r.i o.; rozstrzygnięcie o władzy rodzicielskiej, sposób korzystania ze wspólnego mieszkania w przypadku rozwodu;
- art. 60 k.r.i o.; warunki żądania od rozwiedzionego małżonka środków na utrzymanie.

7. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 1997 r. Nr 89, poz. 555, z późn. zm.);

8. Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2012 r. poz. 1356, z późn. zm.);

9. Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz. U. z 2011 r. Nr 287, poz. 1687, z późn. zm.);

10. Ustawa z dnia 11 września 2015 r. o zdrowiu publicznym (Dz.U. 2015, poz. 1916);

11. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 3 czerwca 2011 r. w sprawie nadzoru i kontroli nad realizacją zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie;

12. Rozporządzenie Rady Ministrów z 13 września 2011 r. w sprawie procedury "Niebieskie Karty" oraz wzorów formularzy "Niebieska Karta";

13. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 28 stycznia 2011 r. w sprawie Zespołu Monitorującego do spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie (Dz. U. nr 28, poz. 146);

14. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 22 lutego 2011 r. w sprawie standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, kwalifikacji osób zatrudnionych w tych ośrodkach, szczegółowych kierunków prowadzenia oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz kwalifikacji osób prowadzących oddziaływania korekcyjno-edukacyjne. (Dziennik Ustaw nr 50 poz. 259 z 8 marca 2011 r.);

15. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 28 stycznia 2011 r. w sprawie Zespołu Monitorującego do spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie (Dz. U. nr 28, poz. 146);

16. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 3 czerwca 2011 r. w sprawie nadzoru i kontroli nad realizacją zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie;

17. Rozporządzenie Rady Ministrów z 13 września 2011 r. w sprawie procedury "Niebieskie Karty" oraz wzorów formularzy "Niebieska Karta";

18. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 22 października 2010 r. w sprawie wzoru zaświadczenia lekarskiego o przyczynach i rodzaju uszkodzeń ciała związanych z użyciem przemocy;

19. Wytyczne Prokuratora Generalnego z dnia 01.04.2014 r. dotyczące zasad postępowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie;

20. Strategia Województwa Zachodniopomorskiego w Zakresie Polityki Społecznej do roku 2015, Uchwała nr XXI/230/05 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 21 marca 2005 r.;

21. Wojewódzki Program Przeciwdziałania Uzależnieniom na lata 2012-2020, Uchwała Nr XIII/153/12 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 21 lutego 2012 r.;

22. Wojewódzki Program Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej na lata 2014-2020 pn. Region dla Rodziny przyjęty Uchwałą Nr XXXVIII/517/14 z dnia 30 września 2014r. Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego.

Zgodnie z polskim prawem przemoc wobec najbliższych jest przestępstwem ściganym z urzędu:
Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. 1997 nr 89 poz. 555 z późn. zm.).

1. Każdy dowiedziawszy się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu ma społeczny obowiązek zawiadomić o tym prokuraturę lub policję; k.p.k. art. 304, § 1.

2. Instytucje państwowe i samorządowe, które w związku ze swą działalnością dowiedziały się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu, są obowiązane niezwłocznie zawiadomić o tym prokuraturę lub policję; k.p.k. art. 304, § 2.

Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. 2015, poz. 1390).

1. Osoby, które pełnią w ramach swoich obowiązków zadania służbowe mają obowiązek powiadomienia policji lub prokuratora w przypadku podejrzenia o popełnieniu przestępstwa z użyciem przemocy wobec członków rodziny – art. 12, ust. 1 Ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

2. Osoby będące świadkami przemocy w rodzinie powinny powiadomić o tym policję, prokuratora lub inny podmiot działający na rzecz przeciwdziałania przemocy – art. 12, ust. 2 Ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

PRZEMOC W RODZINIE – DIAGNOZA ZJAWISKA

Należy podkreślić fakt, iż dane liczbowe na temat skali przemocy w rodzinie prezentowane przez instytucje zajmujące się realizacją działań w tym obszarze, odnoszą się głównie do osób, które zostały zidentyfikowane przez „system”, ze względu na fakt, iż podjęto wobec nich działania „z urzędu” lub też same zwróciły się do instytucji z prośbą o pomoc w rozwiązaniu problemu związanego z przemocą w rodzinie. Jednakże dane urzędowe nie zawsze odzwierciedlają rzeczywistą skalę danego zjawiska czy problemu, szczególnie jeśli jest to kwestia wrażliwa osobniczo i/lub społecznie. Stąd też szacując skalę zjawiska przemocy w rodzinie w społeczeństwie polskim często bierze się pod uwagę badania empiryczne realizowane na reprezentatywnych próbach badawczych.

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej w 2014 roku zleciło przeprowadzenie badań naukowych pod nazwą: „Diagnoza i porównanie skali zjawiska przemocy w rodzinie oraz ocena efektywności działań podejmowanych na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie”¹⁵. Badanie miało charakter porównawczy w stosunku do badań zjawiska przemocy z lat wcześniejszych. Zostało przeprowadzone przez firmę na przełomie lipca i sierpnia 2014 roku oraz zrealizowanie na próbie losowo-warstwowej 3000 dorosłych mieszkańców Polski. W trakcie analiz zostały zastosowane wagi w celu dokładnego odzwierciedlenia struktury populacyjnej w próbie. Badanie zostało zrealizowane techniką CATI (wywiady telefoniczne wspomagane komputerowo) z wykorzystaniem RDD (random digit dialing). Połowa respondentów została wylosowana z bazy numerów telefonów stacjonarnych, a połowa z numerów telefonów komórkowych. Badanie dotyczyło przemocy w rodzinie wobec osób dorosłych i dzieci. Należy jednak pamiętać, że deklaracje respondentów na temat tego, czy doświadczyli przemocy w dzieciństwie, mają charakter retrospektywny i mogą dotyczyć wydarzeń sprzed wielu lat. Respondenci byli pytani o cztery rodzaje przemocy: psychiczną, fizyczną, seksualną i ekonomiczną. W przypadku przemocy dotyczącej dzieci, zamiast o przemoc ekonomiczną, pytano o zaniedbanie. Z badań tych wynikają następujące wnioski:

- Następuje zmniejszenie skali zjawiska przemocy w rodzinie. Pierwsze badanie z 2007 r. wskazywało, że 36% Polaków doświadczyło jakiegokolwiek przemocy. Wynik badania z 2010 r. to spadek do 33,8%. Rok 2014 r. wskazuje, że 24,7% respondentów doświadczyło przemocy. To o ponad 10% mniej niż w 2007 r., co stanowi znaczny odsetek na przestrzeni realizowanych działań na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie.
- Respondenci najczęściej deklarowali doświadczenie przemocy psychicznej (17,3%), rzadziej wskazywali na przemoc fizyczną (15,8%). Przemoc seksualna i ekonomiczna pojawiały się sporadycznie (odpowiednio 1,5%, 4,3%).
- W 2014 roku 19,8% badanych deklarowało, że w dzieciństwie doświadczyło przynajmniej jednej z form przemocy w rodzinie. Jest to niemal dwukrotnie niższy wynik, niż uzyskany w czasie badania w 2008 roku, gdy do doświadczenia przemocy w dzieciństwie, przyznało się 38,1% ankietowanych.
- Wśród osób mających dzieci do 18 roku życia, do stosowania przynajmniej jednej z form przemocy wobec dzieci przyznało się w 2014 roku 6,7% ankietowanych. Odsetek sprawców był ponad dwukrotnie niższy niż ten zaobserwowany w badaniu z 2008 r., gdy do stosowania przemocy wobec dziecka przyznało się 15,5% i jest to różnica istotna statystycznie.
- 37% uczniów szacuje, że przemocy w rodzinie może doświadczać wielu ich rówieśników, a 32% podaje, że zna co najmniej jednego kolegę/koleżankę, która tej przemocy doświadcza. Wyniki relacjonowanego badania wskazują, że przemocy w rodzinie rzeczywiście może doświadczać 6% dzieci i młodzieży. Dokładnie taki sam wynik (tj. 6%) dotyczący rzeczywistej skali przemocy wśród dzieci i młodzieży uzyskano w ogólnopolskiej diagnozie problemu przemocy wobec dzieci, przeprowadzonej przez Fundację Dzieci Niczyje, a bardzo zbliżony (tj. 5%) uzyskano w badaniu TNS OBOP zrealizowanym na zlecenie Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej w 2008 roku.
- W zgodnej relacji zarówno ofiar, sprawców, jak świadków przemocy w rodzinie, osoby niepełnosprawne stanowiły wśród ofiar przemocy jedynie niewielki odsetek – odpowiednio 5,4%, 2,7%, 5,7%.
- W relacjach ofiar najczęściej przemoc dotykała osoby młode. Przeważały wskazania dla wieku 18-29 lat (35,4%) i 30-39 lat (23,2%). Najrzadziej wskazywano na osoby najstarsze (powyżej 60. roku życia – 5,4%) i najmłodsze (poniżej 18 roku życia – 7,1%). Warto zauważyć, że w deklaracjach świadków na grupę najstarszą wskazywano istotnie częściej (15,1%). Można przypuszczać, że wśród najstarszych respondentów dużo niższa była gotowość do przyznawania się do bycia ofiarą przemocy.

¹⁵ „Diagnoza i porównanie skali zjawiska przemocy w rodzinie oraz ocena efektywności działań podejmowanych na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie”, zostało przeprowadzone przez firmę WYG PSDB sp. z o.o. na przełomie lipca i sierpnia 2014 roku na zlecenie Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej.

Badanie potwierdziło również istnienie zależności wskazującej, że wraz ze wzrostem wieku osób doświadczających przemocy, rośnie częstotliwość doświadczania przemocy.

- W ciągu ostatniego roku od przeprowadzenia badania przemocy doświadczyło 2,5% respondentów. Wśród ofiar przemocy w 2014 r. najczęściej osób doświadczających przemocy psychicznej (56,3%). Zdecydowanie mniej respondentów zadeklarowało, że doświadczana przez nich przemoc miała charakter agresji fizycznej (24,3%) lub przemocy ekonomicznej (18,3%). Badani najrzadziej przyznawali się do bycia ofiarą przemocy seksualnej (1,1%).
- Wśród ofiar przeważały osoby pozostające w związku małżeńskim - potwierdzały to zgodnie relacje ofiar, sprawców i świadków zdarzenia przemocy (odpowiednio 52,3%, 64,5%, 66,0%), niemniej same ofiary istotnie rzadziej niż świadkowie wskazywały na ten stan cywilny. W drugiej kolejności, zarówno ofiary, sprawcy, jak i świadkowie, charakteryzowali ofiary jako pannę bądź kawalera (36,1%, 22,7%, 20,3%).
- Spośród wszystkich odpowiedzi ofiar przemocy, najczęściej (28,8%) wskazywało na występowanie w rodzinie problemu z alkoholem. Innymi często wskazywanymi problemami (jednak istotnie rzadziej niż alkohol) były: brak pieniędzy (7,6%), problemy małżeńskie (7,9%) oraz inne (15,4%). Bardzo często ofiary udzielały także odpowiedzi, że na zachowanie sprawcy nie miało wpływu nic szczególnego (17,3%).
- Wśród odpowiedzi sprawców przemocy najczęściej (24,1%) wskazywało na brak szczególnych zdarzeń mających wpływ na ich zachowanie. Dość często sprawcy udzielali także odpowiedzi, że okolicznością wystąpienia przemocy był problem alkoholowy wśród członków rodziny (17,8%). Innymi wymienianymi były: problemy małżeńskie (7,5%), problemy w pracy (6,3%) oraz inne problemy rodzinne (9,8%).
- Zgodnie z deklaracjami ofiar, przemoc najczęściej stosowana była wobec kobiet. Zaskakująca jest w tym kontekście odpowiedź sprawców, którzy wskazywali przede wszystkim na mężczyzn jako ofiary przemocy (66,7%). Wyniki wskazują także na istotną statystycznie korelację dodatnią pomiędzy płcią, a częstotliwością doświadczania przemocy wśród ofiar – kobiety w większym stopniu narażone były na wielokrotne akty przemocy.

W nawiązaniu do ogólnopolskiej diagnozy, wszystkie przytoczone powyżej wnioski z badań opublikowanych przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej w dużej mierze dotyczą również województwa zachodniopomorskiego. Dokonując transmisji tych danych, należy pamiętać o tym, że województwo zachodniopomorskie posiada własną specyfikę. Sytuacja gospodarcza województwa oraz uwarunkowania kulturowe bezpośrednio lub pośrednio wpływają na sytuację rodziny w naszym regionie. Do szczególnie niekorzystnych zjawisk zaliczyć należy problem bezrobocia i ubożenia rodzin. Monitoring skali bezrobocia w województwie prowadzony jest przez Wojewódzki Urząd Pracy w Szczecinie, który opracowuje informacje o rynku pracy w województwie zachodniopomorskim¹⁶. I tak na koniec października 2015 roku w rejestrach powiatowych urzędów pracy na obszarze województwa zachodniopomorskiego znajdowało się łącznie 76 439 osób bezrobotnych, tj. o 14 184 osób mniej niż w analogicznym okresie 2014 roku i o 162 bezrobotnych mniej niż na koniec września 2015 roku. Z wyliczeń Głównego Urzędu Statystycznego wynika, że stopa bezrobocia w województwie zachodniopomorskim wyniosła 12,8% w 2015 roku wobec 15,1% przed rokiem (spadek o 2,3 pkt proc.). W Polsce bezrobocie było niższe o 1,7 pkt proc. w stosunku do października 2014 roku. Spośród powiatów w województwie zachodniopomorskim najwyższą stopę bezrobocia na koniec października 2015 roku zanotowano w powiecie białogardzkim – 25,0%, zaś najniższą w powiecie Miasto Świnoujście - 6,4%. We wszystkich powiatach bezrobocie było niższe niż w analogicznym miesiącu roku ubiegłego, a spadki wynosiły od 0,5 pkt. proc. w powiecie drawskim do 3,8 pkt. proc. w powiecie pyrzyckim. Bezrobotne kobiety stanowiły 54,3% wszystkich zarejestrowanych (41 515 osób). W porównaniu ze stanem z końca października 2014 roku liczba bezrobotnych kobiet zmniejszyła się o 6 263 osoby, a ich udział w populacji bezrobotnych zwiększył się o 1,6 pkt. proc. Na koniec października 2015 roku prawo do zasiłku posiadało 11 910 osób bezrobotnych, stanowiących 15,6% zarejestrowanych (14,6% rok wcześniej). W porównaniu z analogicznym okresem 2014 roku odnotowano spadek liczby zasiłkobiorców o 1 294 osoby. W rejestrach urzędów pracy w regionie znajdowało się łącznie 31 450 osób zamieszkujących tereny wiejskie, które stanowiły 41,1% wszystkich bezrobotnych. Wobec danych z końca października poprzedniego roku grupa ta zmniejszyła się o 4 538 osób.

¹⁶ Opracowanie własne Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Szczecinie na podstawie sprawozdania o rynku pracy MPiPS - 01, załącznika 1 do sprawozdania MPiPS-01 i danych Głównego Urzędu Statystycznego

Udział poszczególnych grup bezrobotnych w szczególnej sytuacji na rynku pracy w populacji bezrobotnych kształtował się następująco:

- do 30 roku życia – 26,3%;
- do 25 roku życia – 13,5% (15,1% na koniec października 2014 r.);
- długotrwale bezrobotni – 55,6% (56,2% na koniec października 2014 r.);
- powyżej 50 roku życia – 31,0% (28,7% na koniec października 2014 r.);
- korzystający ze świadczeń z pomocy społecznej – 0,4%;
- posiadający co najmniej jedno dziecko do 6 roku życia – 16,8%;
- posiadający co najmniej jedno dziecko niepełnosprawne do 18 roku życia – 0,1%;
- niepełnosprawni – 5,1% (4,8% na koniec października 2014 r.).

W październiku 2015 roku do urzędów pracy na terenie województwa zachodniopomorskiego zgłoszono łącznie 5 850 wolnych miejsc pracy i miejsc aktywizacji zawodowej, tj. o 1 140 więcej niż w październiku 2014 roku i o 1 191 mniej niż we wrześniu br. W ciągu miesiąca w powiatowych urzędach pracy w regionie zarejestrowano łącznie 12 418 osób bezrobotnych (o 1 456 osób mniej niż przed rokiem), a wyłączono z ewidencji 12 580 osób (o 1 802 osoby mniej niż w październiku ub. r.). Główny powód wyrejestrowań stanowiło podjęcie pracy – 5 959 osób (47,4% wyłączeń) wobec 6 744 osób w październiku 2014 roku (46,9%). W strukturze bezrobotnych według wieku na koniec września 2015 roku największy odsetek stanowiły osoby od 25 do 34 lat (26,1%). Blisko co piąty zarejestrowany znajdował się w przedziale wiekowym 35 – 44 lata i 45 – 54 lata. Najmniejszą, choć stale zwiększającą się grupę bezrobotnych, stanowiły osoby powyżej 60 roku życia, tj. 7,3% (5,7% na koniec 2014 roku). Z danych dotyczących wykształcenia bezrobotnych wynika, że najwięcej z nich posiada wykształcenie gimnazjalne lub niższe, tj. 32,7%, a następnie zasadnicze zawodowe - 26,4%.

W rejestrach urzędów pracy na koniec września 2015 roku bezrobotni legitymujący się wykształceniem wyższym stanowili 11,0%. W strukturze bezrobotnych według stażu pracy najwięcej osób dokumentowało doświadczenie zawodowe od roku do 5 lat – 21,4%. Kolejne liczne grupy wśród zarejestrowanych stanowiły osoby ze stażem do jednego roku – 19,2%, a następnie bez stażu pracy – 15,1%. Najmniej bezrobotnych posiadało staż pracy 30 lat i więcej – 4,0%. Natomiast na koniec września 2015 roku najwięcej bezrobotnych pozostawało w ewidencji urzędów pracy od ponad 24 miesięcy, tj. 22,8%, a następnie od 6 do 12 miesięcy – 19,3%. Bezrobotni będący poza zatrudnieniem od miesiąca stanowili 14,8% (9,6% na koniec czerwca br.). Dokonując podsumowania zjawiska bezrobocia na terenie województwa zachodniopomorskiego, należy mieć na uwadze następujące wnioski:

- dominuje bezrobocie strukturalne dotyczące całych grup ludzkich;
- brakuje pracy dla młodych ludzi;
- brakuje pracy dla kobiet, które wychowują małe dzieci, ponieważ zwłaszcza w małych miejscowościach występuje ograniczony rynek pracy i brak jest wystarczającej instytucjonalnej opieki, głównie dla małych dzieci;
- zjawisko „wykluczenia terytorialnego” przejawia się między innymi brakiem możliwości dojazdu do pracy.

Z badania Głównego Urzędu statystycznego budżetów gospodarstw domowych wynika, że w 2014 r. w stosunku do roku 2013 nastąpiła poprawa przeciętnej sytuacji materialnej gospodarstw domowych. Jednocześnie nie odnotowano istotnych zmian w zasięgu ubóstwa ekonomicznego. Stopy ubóstwa skrajnego i relatywnego pozostały na tym samym poziomie (7,4% w przypadku ubóstwa skrajnego i 16,2% relatywnego). Podobnie na zbliżonym poziomie pozostał zasięg ubóstwa ustawowego – 12,2% (w 2013 r. – 12,8%)¹⁷. Czynnikiem decydującym o sytuacji materialnej jednostki i jej rodziny jest miejsce zajmowane na rynku pracy. Ubóstwem zagrożone są przede wszystkim osoby bezrobotne i rodziny osób bezrobotnych. W 2014 r. wśród gospodarstw domowych, w skład których wchodziła przynajmniej jedna osoba bezrobotna, stopa ubóstwa skrajnego wynosiła prawie 15% i była dwa razy wyższa niż średnia w Polsce. Większa liczba osób bezrobotnych w gospodarstwie domowym znacząco zwiększa ryzyko ubóstwa skrajnego.

¹⁷ Główny Urząd Statystyczny, Ubóstwo ekonomiczne w Polsce w 2014 roku.

W gospodarstwach domowych, w których bezrobotne były przynajmniej dwie osoby, stopa ubóstwa skrajnego wynosiła ok. 33%. Wyraźne jest zróżnicowanie wojewódzkie zasięgu skrajnego ubóstwa (od ok. 5% do ok. 15% osób ubogich).

W województwie zachodniopomorskim ubóstwo skrajne wynosi 7,2%. Podobnie jak w latach poprzednich jest ono związane z bezrobociem, z wielodzietnością, niepełnosprawnością oraz faktem zamieszkiwania na wsi i w małych ośrodkach miejskich.

Stopa ubóstwa jest to odsetek osób w gospodarstwach domowych, w których poziom wydatków (obejmujących również wartość artykułów otrzymanych bezpłatnie oraz wartość spożycia naturalnego) był niższy od przyjętej granicy ubóstwa. Przyjęte granice ubóstwa ekonomicznego charakteryzują następujące kryteria:

- Poziom minimum egzystencji, przyjmowany jako granica ubóstwa skrajnego. Minimum egzystencji obliczane jest w Polsce przez Instytut Pracy i Spraw Socjalnych. Uwzględnia ono jedynie te potrzeby, których zaspokojenie nie może być odłożone w czasie, a konsumpcja niższa od tego poziomu prowadzi do biologicznego wyniszczenia.
- Ustawowa granica ubóstwa (próg interwencji socjalnej), określona jako kwota, która zgodnie z obowiązującą ustawą o pomocy społecznej uprawnia do ubiegania się o przyznanie świadczenia pieniężnego z pomocy społecznej.
- Relatywna granica ubóstwa, określona jako 50% średnich wydatków ogółu gospodarstw domowych (obliczonych na podstawie wyników badania budżetów gospodarstw domowych).

Przemoc występuje we wszystkich środowiskach społecznych, narusza prawo do pełnego uczestnictwa w życiu społecznym. Istotny jest fakt, że przemoc uwarunkowana jest wieloaspektowo. W dostępnych badaniach nad zjawiskiem przemocy w Polsce zwraca się przede wszystkim uwagę na uwarunkowania kulturowe, sprowadzające się do społecznej akceptacji przemocy, stosowania jej jako swoistej socjotechniki w realizowaniu zróżnicowanych celów. Przemoc jest także pochodną skumulowania frustracji i negatywnych doświadczeń jednostek, takich jak pokoleniowo przekazywane negatywne wzory społecznego funkcjonowania, życie w środowisku patogennym. W ujęciu makrostrukturalnym jest to również efekt występujących nierówności społecznych z tytułu płci, wieku oraz dostępu do dóbr materialnych. W ostatnich latach przemoc jest traktowana jako skutek nowego systemu wartości ukierunkowanego na indywidualizm, konkurencyjność, nastawienie na sukces ekonomiczny¹⁸.

Przytoczone powyżej dane wskazują na korelację zjawiska przemocy z występowaniem w rodzinie problemu dotyczącego uzależnień, w tym głównie alkoholu. W maju i czerwcu 2015 r. w ramach międzynarodowego projektu „European School Survey Project on Alcohol and Drugs” (ESPAD) zrealizowano audytoryjne badania ankietowe na próbie reprezentatywnej uczniów klas trzecich szkół gimnazjalnych (wiek 15 lat) oraz klas drugich szkół ponadgimnazjalnych (wiek 17 lat) w województwie zachodniopomorskim. Badania ESPAD podjęto w 1995 r. z inicjatywy Co-operation Group to Combat Drug Abuse and Illicit Trafficking in Drugs (Pompidou Group) działającej przy Radzie Europy. Na poziomie europejskim badania koordynowane są przez szwedzki ośrodek badań nad alkoholem i narkotykami (CAN) ze Sztokholmu. Celem badania był przede wszystkim pomiar natężenia zjawiska używania przez młodzież substancji psychoaktywnych, ale także ocena czynników wpływających na rozpowszechnienie, ułożonych zarówno po stronie popytu na substancje, jak i ich podaży. Napoje alkoholowe są najbardziej rozpowszechnioną substancją psychoaktywną wśród młodzieży. Chociaż raz w ciągu swojego życia piło 88,5% uczniów z młodziej grupy i 96,2% uczniów ze starszej grupy. Picie napojów alkoholowych jest na tyle rozpowszechnione, że w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem piło 54,3% piętnasto-, szesnastolatków i 81,9% siedemnasto-, osiemnastolatków. Najbardziej popularnym napojem alkoholowym wśród całej młodzieży jest piwo, a najmniej wino. Wysoki odsetek badanych przyznaje się do przekraczania progu nietrzeźwości. W czasie ostatnich 30 dni przed badaniem chociaż raz upiło się 14,3% uczniów z młodziej grupy i 20,2% ze starszej wiekowej. W czasie całego życia przynajmniej raz upiło się 45,8% uczniów młodszych i 66,9% starszych. Wyniki badania wskazują na znacznie niższy poziom rozpowszechnienia używania substancji nielegalnych niż legalnych, szczególnie alkoholu i tytoniu. Większość badanych nigdy po substancje nielegalne nie sięgała. Badani kuszeni są przede wszystkim ofertami napojów alkoholowych, spośród substancji nielegalnych uczniom najczęściej proponuje się przetwory konopi oraz alkohol produkowany nielegalnie domowym sposobem tzw. bimber.

¹⁸ M. Kowalewski, A. Nowak, R. Thurow, Czy kultura może wzmacniać spójność społeczną?, Szczecin 2011.

Ponad 80 proc. dorosłych Polaków spożywa alkohol, a blisko 12 proc. z nich nadużywa go. Większość osób pijących alkohol spożywa go na poziomie niskiego ryzyka szkód zdrowotnych i społecznych. Postawy abstynenckie są częstsze wśród kobiet niż mężczyzn. Kobiętami pijącymi alkohol ze skutkiem szkodliwym są najczęściej młode, niezamężne (panny, kobiety rozwiedzione lub pozostające w separacji) i wykształcone (wykształcenie wyższe). Mężczyznami spożywającymi alkohol ze skutkiem szkodliwym są najczęściej starsi, samotni (rozводnicy, wdowcy), najgorzej wykształceni (wykształcenie zawodowe lub niższe)¹⁹. Według niektórych statystyk 95% przypadków przemocy fizycznej ma związek z alkoholem. Niektóre badania wskazują, że 40% osób znęcających się nad rodziną to osoby uzależnione od alkoholu. Prawdopodobieństwo wystąpienia aktów przemocy w rodzinach alkoholowych jest ponad dwukrotnie większe niż w pozostałych. Nie należy jednak całkowicie utożsamiać stosowania przemocy przez sprawcę i używania alkoholu przez niego. Zachowanie sprawcy przemocy domowej może skutkować u ofiary wieloma problemami zdrowotnymi, emocjonalnymi i społecznymi. Ma wpływ na wszystkie obszary jej życia poczynając od zdrowia fizycznego, psychicznego, kształtowania się poczucia własnej wartości, poprzez jej umiejętności rodzicielskie, aż po możliwości znalezienia się na rynku pracy i funkcjonowania na nim. Nie ma żadnego wytłumaczenia dla przemocy domowej. Za przemoc zawsze odpowiedzialny jest sprawca, nie ofiara.

Przemoc domowa to także poważny problem społeczny. Niszczy cały system rodzinny, „rozsadza” go od środka, odbiera poczucie bezpieczeństwa i możliwość prawidłowego rozwoju najmłodszym członkom rodziny. Niesie ze sobą ryzyko dziedziczenia przez dzieci zachowań przemocowych i powielania ich w dorosłym życiu. Niezwalczana przemoc przybiera na sile, utrwała się i eskaluje niosąc negatywne konsekwencje dla uwikłanych w nią rodzin i dla całego społeczeństwa. Niezbędne jest zatem podejmowanie planowych działań mających na celu zapobieganie i zwalczanie przemocy w rodzinie, działań wpisanych w tworzenie i rozwijanie systemu przeciwdziałania przemocy, którego zasadniczymi elementami są specjalistyczne instytucje i profesjonaliści niosący pomoc osobom dotkniętym przemocą domową.

Przemoc w rodzinie jest doświadczeniem traumatycznym, którego skutkiem są zarówno bezpośrednie szkody na zdrowiu psychicznym, fizycznym, jak i poważne, długotrwałe problemy ujawniające się w życiu dorosłym jako konsekwencje przemocy doświadczanej w dzieciństwie. Istotą przemocy domowej jest wykorzystywanie przewagi siły lub władzy do krzywdzenia innych członków rodziny.

Biorąc pod uwagę psychologiczny aspekt przemocy domowej, należy zwrócić uwagę na cierpienie i bezradność ofiary, na często niezrozumiałe relacje pomiędzy ofiarą i sprawcą, i złożony obraz rodziny z problemem przemocy. Psychologiczne zrozumienie przemocy odgrywa podstawową rolę przy pomaganiu ofiarom w wyzwalaniu się od przemocy i w naprawianiu szkód, jakie poczyniła w ich życiu. Ofiary przemocy domowej są dość trudne do zidentyfikowania. Nie posiadają jednoznacznych cech zewnętrznych, nie demonstrują charakterystycznych zachowań, które mogłyby je wyróżnić spośród innych osób. Nawet jeśli mają na swoim ciele urazy spowodowane użyciem przemocy, to często te oznaki są skrywane, kamuflowane, aby uniknąć podejrzeń i wstydu. Ta krzywda nie musi odnosić się tylko do urazów fizycznych. Ofiary często zachowują się niezrozumiale, niejednokrotnie zmieniają zdanie i wycofują zawiadomienie o przestępstwie, bronią sprawcy. Zachowania te są w psychologii tłumaczone najczęściej występowaniem wyuczonej bezradności, zjawiska „prania mózgu” czy stresu pourazowego. Wycofanie się z aktywnych działań służących zmianie sytuacji i wyjściu z przemocy może wynikać z przekonania o bezskuteczności tych działań, popartego wcześniejszymi doświadczeniami. Bierność i rezygnacja są również często wynikiem technik manipulacyjnych, jakim ofiara była poddawana ze strony sprawcy, technik mających utrwalić w niej niską samoocenę i wzbudzić poczucie winy. Ofiarą przemocy domowej może stać się każdy. Mogą to być kobiety i mężczyźni, niezależnie od wieku, statusu społecznego, stanu zdrowia czy innych czynników. Najczęściej ofiarami przemocy domowej są kobiety i dzieci.

Na szczególnie poważne konsekwencje zachowań przemocowych narażone są dzieci. Często są one bezpośrednimi ofiarami lub/i świadkami przemocy w rodzinie. Obok obrażeń cielesnych przemoc domowa powoduje, że dziecko żyje w poczuciu ciągłego strachu i zagrożenia, pozbawione miłości, zaufania i bezpieczeństwa. Niezaspokojenie tych podstawowych potrzeb wpływa na dalszy rozwój dziecka i jest przyczyną wielu schorzeń psychosomatycznych. Dzieci będące ofiarami wykorzystywania seksualnego wykazują wysoki poziom depresji oraz odczuwają osamotnienie, mają myśli samobójcze i zaburzenia snu. Mogą być również nadpobudliwe, agresywne.

---

¹⁹ www.mz.gov.pl

Maltretowanie psychiczne niekorzystnie wpływa na rozwój dzieci. Może prowadzić do nieprzystosowania interpersonalnego (brak poczucia bezpieczeństwa, niski poziom kompetencji społecznych, trudności w kontaktach z rówieśnikami), deficytów intelektualnych (deficyty w zakresie możliwości poznawczych, rozwiązywania konfliktów i kreatywności), problemów afektywno-behawioralnych (agresja, samoponiżanie, lęk, wstyd i poczucie winy, wrogość i gniew, pesymizm i negatywizm). Skutki przemocy pojawiające się podczas trwania zachowań przemocowych są zaledwie początkiem destrukcyjnego wpływu przemocy domowej. Konsekwencje przemocy często ujawniają się dopiero po długim czasie, kiedy dziecko dorasta lub w dorosłym życiu. Odroczone skutki przemocy objawiają się w postaci różnych form niedostosowania społecznego. Trudności w nauce, wagarowanie, ucieczki z domu, udział w nieformalnych młodzieżowych grupach przestępczych, wysoki poziom agresji, nadużywanie alkoholu, branie narkotyków – to tylko niektóre ze sposobów ucieczki od problemu przemocy w rodzinie. Doświadczanie przemocy w dzieciństwie ma wpływ na całe dorosłe życie. Ofiary przemocy, zwłaszcza seksualnej, mają problemy z nawiązaniem i utrzymaniem satysfakcjonujących relacji z innymi osobami. Ponadto, zachowania przemocowe są dziedziczone i powielane. Młodzi chłopcy wychowujący się w rodzinach, gdzie mężczyzna znęca się nad kobietą, uczą się agresji wobec kobiet, dziewczynki zaś postrzegają bicie, maltretowanie i wykorzystywanie jako elementy wpisane w rolę kobiety. Doświadczanie przemocy w dzieciństwie podwyższa ryzyko, że krzywdzone dzieci same staną się krzywdzącymi rodzicami.

Należy wspomnieć o pogłębiającym się zjawisku rozluźnienia więzi pokoleniowych w rodzinach. Prawdłowo funkcjonująca rodzina w pełni realizuje swoje funkcje i przyczynia się do wzrostu i rozwoju młodego człowieka. Jeżeli natomiast występują zaburzenia w sferze funkcjonowania rodziny, wtedy dochodzi do nieprzestrzegania obowiązujących norm i kanonów zachowań przez wszystkich, bądź tylko niektórych członków rodziny²⁰.

Nieodłącznym elementem przekazywanych wzorców kulturowych są stereotypy i mity dotyczące przemocy w rodzinie, stworzone przez człowieka lub otrzymane w spuściznie po rodzicach lub środowisku. Do stereotypów dotyczących przemocy w rodzinie funkcjonujących w społecznym przekazie zalicza się przekonania²¹:

- problemy rodzinne, małżeńskie nie powinny wykraczać poza ściany domu;
- ingerencja w sprawy rodzinne stanowi duże zagrożenie fizyczne dla osób ingerujących;
- formalna i emocjonalna złożoność relacji rodzinnych sprawia, że zdolność wnikania czy postępowania z rodziną często wykracza poza możliwości instytucji;
- proces terapii rodziny należy do trudnych, a część jednostek nie jest przekonana co do konieczności poddania się takiemu procesowi – dotyczy to zwłaszcza agresora.

Mając na względzie powyżej opisane czynniki, niezwykle ważną rolę do spełnienia mają gminne zespoły interdyscyplinarne. Wydział Współpracy Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Zachodniopomorskiego w Szczecinie w maju 2015 roku przeprowadził sondaż diagnostyczny. Dotyczył on realizacji zadań na terenie województwa zachodniopomorskiego, które wynikają z ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, wykonywanych przez zespoły interdyscyplinarne, a także realizacji procedury „Niebieskie Karty”. W projekcie badawczym wzięli udział przewodniczący zespołów interdyscyplinarnych lub wskazani przez nich przedstawiciele tych zespołów. Operat próby stanowiły wszystkie istniejące zespoły interdyscyplinarne ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie, które działają na terenie 114 gmin województwa zachodniopomorskiego. Anonimowe ankiety ewaluacyjne wypełniło i złożyło 89 przedstawicieli zespołów interdyscyplinarnych, co daje 78% badanej próby.

Z analizy cech społeczno-demograficznych wynika, że w zdecydowanej większości członkami oraz przewodniczącymi zespołów interdyscyplinarnych są kobiety. Reprezentacja większościowa kobiet jest odzwierciedleniem struktury zatrudnienia w obszarze pomocy społecznej. Pozytywnym faktem jest analiza doświadczenia zawodowego członków zespołów interdyscyplinarnych. Zdecydowana większość deklaruje, że posiada ponad pięcioletnią praktykę w pracy w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Należy podkreślić, że doświadczenie zawodowe członków zespołu z całą pewnością przekłada się na jakość jego pracy. Większość członków zespołów posiada wyższe wykształcenie (80%).

²⁰ A.M. Basak, Uwarunkowania przemocy w rodzinie, Pedagogika rodziny, Kwartalnik (2)1 2012.

²¹ I. Pospieszyl, Przemoc w rodzinie, Warszawa 1999.

TABELA 1 Charakterystyka społeczno-demograficzna przedstawicieli zespołów interdyscyplinarnych, którzy uczestniczyli w badaniu ankietowym (N=89)

Liczba członków Zespołów Interdyscyplinarnych		1101 (N=89)
Płeć	Kobiety	79%
	Mężczyźni	21%
Wiek członków	poniżej 30 roku życia	4%
	30 lat-50 lat	64%
	powyżej 50 roku życia	32%
Doświadczenie zawodowe w pracy w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie w latach	poniżej 5 lat	33%
	5-10 lat	28%
	powyżej 10 lat	39%
Wykształcenie	średnie	20%
	wyższe	80%
	dodatkowe: studia podyplomowe, specjalizacje	36%
Reprezentowana instytucja	Jednostki organizacyjne pomocy społecznej	100%
	Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych	89%
	Policja	100%
	Jednostki oświaty	90%
	Jednostki ochrony zdrowia	94%
	Organizacje pozarządowe	84%
	Kuratorzy sądowi	91%
	Prokuratorzy	16%
	Straż gminna/miejska, przedstawiciele rad gminnych/miejskich oraz urzędów gminnych, sołtysi	14%

Źródło: Urząd Marszałkowski Województwa Zachodniopomorskiego w Szczecinie.

Pozytywnym zjawiskiem jest fakt, iż w skład zespołów interdyscyplinarnych wchodzi przedstawiciele jednostek, które wskazał ustawodawca w art. 9a ust. 3 i 4 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. Nr 180, poz. 1493 z późn. zm.). Angażowanie się różnych instytucji przyczynia się do lepszego diagnozowania problemu przemocy, profesjonalnej interwencji, a tym samym niwelowania problemu. Z analizy uzyskanych danych wynika, iż na przestrzeni lat 2012-2014 wzrosła liczba formularzy „Niebieska Karta – A”, które były składane do badanych zespołów interdyscyplinarnych. Zakładamy, że jest to efekt pracy zespołów interdyscyplinarnych. Na podkreślenie zasługuje fakt, że członkowie zespołów interdyscyplinarnych są cyklicznie doszkalani z prowadzenia procedury „Niebieska Karta”. Tworzenie grup roboczych w ramach zespołów interdyscyplinarnych wpływa na większy profesjonalizm prac zespołów. Interesującym nas zagadnieniem była chęć poznania opinii przewodniczących zespołów interdyscyplinarnych na temat pozytywnych skutków ich pracy oraz wskazania barier w codziennym funkcjonowaniu zespołu.

Z analiz wynika, że przewodniczący wśród najmocniejszych stron zespołu interdyscyplinarnego wskazywali fakt, że skład zespołu stanowią członkowie różnych instytucji (78%), co dało szansę na wymianę doświadczeń członków zespołu. Wśród kluczowych korzyści pracy interdyscyplinarnej podkreślano: wzajemne uczenie się, dzielenie się wiedzą i doświadczeniem w zespole, lepszą koordynację pracy służb i instytucji. Natomiast wśród najsłabszych stron zespołu interdyscyplinarnego badani najczęściej wskazywali fakt, że członkowie zespołu nie zajmują decyzyjnych stanowisk w swoich instytucjach (40%). Największymi trudnościami, jakie napotykają zespoły interdyscyplinarne w trakcie realizacji nałożonych na nie zadań i obowiązków, okazały się te związane z godzeniem obowiązków służbowych z obowiązkami wynikającymi z pracy w zespole interdyscyplinarnym (85%) oraz ograniczenia budżetowe (58%).

Wnioski z przeprowadzonej diagnozy

W celu usprawnienia dalszej pracy zespołów interdyscyplinarnych należy dążyć do ich większej profesjonalizacji. Można to uzyskać m.in. poprzez rozdzielenie obowiązków zawodowych od obowiązków związanych z pracą w zespole interdyscyplinarnym oraz wprowadzenie wynagrodzenia dla członków zespołu, co daje pozytywne efekty (takie rozwiązanie wynika z art. 41 ust. 5 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U z 2012 r., poz. 1356, z późn. zm.), która wprowadza zasady wynagradzania członków gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych poprzez radę gminy.).

Istotnym wydaje się, aby dążyć do zmiany ustawowego zapisu o obsłudze organizacyjno-technicznej zespołu interdyscyplinarnego, którą ma zapewniać ośrodek pomocy społecznej (art. 9a ust. 9 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie). Obsługa zespołu powinna być prowadzona przez organ, który go ustawowo powołuje, tj. wójta, burmistrza albo prezydenta miasta (art. 9a ust. 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie). Rozwiązanie to przyczyniłoby się do profesjonalizacji funkcjonowania zespołu poprzez solidarne zaangażowanie instytucji, które realizują zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie na terenie gminy.

Na cele niniejszego Programu zebrano dane dotyczące zjawiska przemocy w województwie zachodniopomorskim, które udostępnione zostały przez: Zachodniopomorski Urząd Wojewódzki w Szczecinie, Komendę Wojewódzką Policji w Szczecinie oraz Sąd Okręgowy w Szczecinie.

Ze statystyk Komendy Wojewódzkiej Policji w Szczecinie wynika, że wzrasta liczba pokrzywdzonych na skutek przemocy w rodzinie, zarówno kobiet jak i mężczyzn. Ponadto sprawcy przemocy domowej, działający pod wpływem alkoholu stanowią 70 % ogólnej liczby sprawców przemocy domowej w 2014 roku.

TABELA 2 Dane dotyczące zjawiska przemocy na terenie regionu w latach 2009-2014.

Dane dotyczące zjawiska przemocy na terenie regionu w latach 2009-2014.						
dotyczy \ rok	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Pokrzywdzonych na skutek przemocy w rodzinie;	b/d	b/d	294	2047	3008	4482
Kobiet pokrzywdzonych w wyniku przemocy domowej;	b/d	b/d	166	1354	2174	3470
Mężczyzn pokrzywdzonych w wyniku przemocy domowej;	b/d	b/d	8	175	223	463
Małoletnich do lat 13 pokrzywdzonych w wyniku przemocy domowej;	b/d	b/d	89	518	611	579
Małoletnich od lat 13 do lat 18 pokrzywdzonych w wyniku przemocy domowej;	b/d	b/d	175			
Sprawców przemocy domowej;	b/d	b/d	175	1414	2296	3881
Sprawców przemocy domowej, działających pod wpływem alkoholu;	b/d	b/d	85	885	1586	2741
Kobiet sprawców przemocy domowej;	b/d	b/d	23	119	190	340
Mężczyzn sprawców przemocy domowej;	b/d	b/d	172	1285	2095	3526
Nieletnich sprawców przemocy domowej;	b/d	b/d	0	10	11	15

Źródło: Komenda Wojewódzka Policji w Szczecinie.

Również dane udostępnione przez Sąd Okręgowy w Szczecinie jednoznacznie wskazują na wzrost liczby osadzonych według rodzajów przestępstw ze 136 osób (2011) do 494 osób (2014). Jest to wzrost o 263%, za czyny kwalifikujące się jako przemoc w rodzinie art. 2 pkt 2 ustawy z dn. 29 lipca 2005 o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie /art. 2 pkt 2 *przemoc w rodzinie – należy przez to rozumieć jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste osób wymienionych w pkt 1, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą.*

TABELA 3 Osądzeni według rodzajów przestępstw za czyny kwalifikujące się jako przemoc w rodzinie art. 2 pkt 2 ustawy z dn. 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

		2011	2012	2013	2014
Osądzeni ogółem		136	421	325	494
Skazani ogółem		127	399	305	462
Pozbawienie wolności	razem	102	376	282	415
	w tym warunkowe zawieszenie	76	289	224	334
	w tym dozory kuratora sądowego	58	202	147	190
Ograniczenie wolności		13	13	14	40
Grzywna samoistna		12	10	9	7
Warunkowo umorzono postępowanie		5	8	9	15
W tym dozory kuratora sądowego		0	1	5	3

Źródło: Sąd Okręgowy w Szczecinie.

Znacznie wzrosła liczba osób pozbawionych wolności ze 102 w 2011 roku do 415 w 2014 roku –300%. Wzrasta również liczba osób, które mają warunkowo zawieszone pozbawienie wolności. I tak w 2011 oku było to 76 osób a w 2014 roku już 334 osoby – jest to wzrost o 330%. Z uzyskanych danych wynika, że w 2014 roku 80% osób, wobec których orzeczono pozbawienie wolności, ma ją warunkowo zawieszoną. Należy podkreślić, że wzrasta liczba osób, które mają orzeczony dozór kuratora sądowego.

TABELA 4 Osądzeni według rodzajów przestępstw za czyny kwalifikujące się jako przemoc w rodzinie wg art. 2 pkt 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

		2012	2013	2014
Umorzono postępowanie		7	5	13
Uniewinniono		7	6	4
Odstąpiono od wymierzenia kary		0	0	0
Tymczasowo aresztowani przed wyrokiem		36	16	42
Skazani w wyniku uwzględnienia wniosku z art.	335§1 kpk	150	120	161
	387§1 kpk (474a kpk)	76	47	79
Poprzednio karani	razem	138	91	111
	w tym recydywiści	17	18	31
Poszkodowane osoby	razem	704	532	525
	małoletni w tym	240	183	169
	dziewczynki	-	-	80
	chłopcy	-	-	89
	kobiety	384	278	296
	mężczyźni	80	71	60

Źródło: Sąd Okręgowy w Szczecinie.

Wzrasta liczba osób poprzednio karanych, w tym recydywistów, którzy są osądzeni według rodzajów przestępstw za czyny kwalifikujące się jako przemoc w rodzinie. Kobiety jako poszkodowane osoby stanowią w 2014 roku 56%, natomiast nieletni to 32% ogólnej liczby osób poszkodowanych przez osądzonych według rodzajów przestępstw za czyny kwalifikujące się jako przemoc w rodzinie wg art. 2 pkt 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

TABELA 5 Osądzeni z art. 207 kk.

		2012	2013	2014
Umorzono postępowanie		6	4	11
Uniewinniono		6	4	1
Odstąpiono od wymierzenia kary		0	0	0
Tymczasowo aresztowani przed wyrokiem		33	16	36
Skazani w wyniku uwzględnienia wniosku z art.	335§1 kpk	115	82	114
	387§1 kpk (474a kpk)	67	38	65
Poprzednio karani	razem	105	77	81
	w tym recydywiści	14	17	19
Poszkodowane osoby	razem	610	439	405
	małoletni, w tym:	181	142	107
	dziewczynki	-	-	51
	chłopcy	-	-	56
	kobiety	359	240	249
	mężczyźni	70	57	49

Źródło: Sąd Okręgowy w Szczecinie.

Wzrosła liczba skazanych w wyniku uwzględnienia wniosku z art. 335 kodeksu postępowania karnego tzw. skazanie bez rozprawy (można spotkać również inne nazwy tego rozwiązania: "dobrowolne poddanie się karze" i „postępowanie skrócone”) – z 82 osób w 2013 roku do 114 osób w 2014 roku. Jest to forma konsensualnego zakończenia procesu karnego, polegająca na porozumieniu co do kary pomiędzy podejrzanym i prokuratorem. Prokurator może, ale nie musi zaproponować dobrowolne poddanie się karze. Inicjatywa w tym zakresie należy w zasadzie do prokuratora, ale również podejrzany może wyjść z propozycją zastosowania tego rozwiązania. Wniosek prokuratora zawsze musi być uzgodniony z podejrzanym, nie może być złożony bez zgody podejrzanego, przy czym zgoda obu stron porozumienia jest całkowicie dobrowolna, nikt nie może zmuszać podejrzanego do dobrowolnego poddania się karze. Jeśli podejrzany nie zgadza się z propozycją prokuratora albo prokurator nie zgadza się na karę zaproponowaną przez podejrzanego – do porozumienia nie dochodzi. Jeśli dojdzie do porozumienia pomiędzy podejrzanym a prokuratorem, ten ostatni, kierując do sądu akt oskarżenia, umieszcza w nim wniosek o skazanie podejrzanego bez przeprowadzenia rozprawy.

Jeśli sąd nie ma zastrzeżeń, wówczas odbywa się posiedzenie (a nie rozprawa), na którym sąd wydaje wyrok. Obecność oskarżonego na takim posiedzeniu nie jest obowiązkowa, chyba że sąd (prezes sądu) zarządzi inaczej. Jest to korzystne postępowanie, ponieważ istnieje możliwość zawieszenia wykonania kary, nadzwyczajnego złagodzenia kary oraz orzeczenia wyłącznie środka karnego z pominięciem reguł wskazanych w kodeksie karnym; postępowanie toczy się krócej, nie odbywa się rozprawa przed sądem, a kara uzgodniona z prokuratorem może być niższa niż ta, którą w normalnym trybie na rozprawie orzekłby sąd.

Z uzyskanych danych wynika, że w 2014 roku 65 osób zostało skazanych w wyniku uwzględnienia wniosku z art. 387 kodeksu postępowania karnego, jest to tzw. skazanie bez przeprowadzania postępowania dowodowego, jak również dobrowolne poddanie się karze (czyli identycznie, jak w przypadku instytucji z art. 335 kodeksu postępowania karnego, choć to różne rozwiązania procesowe). Możliwość korzystania z tej instytucji uzależniona jest od spełnienia szeregu przesłanek: 1) Oskarżony musi złożyć wniosek nie później niż przed zakończeniem pierwszego przesłuchania ostatniego oskarżonego na rozprawie głównej. Jeśli jest kilku oskarżonych, wówczas terminem ostatecznym jest zakończenie przesłuchania ostatniego z nich. Nie ma również przeszkód, by wniosek złożyć przed rozpoczęciem rozprawy; 2) Czyn zarzucany oskarżonemu jest występkiem; 3) Oskarżony występując z wnioskiem musi zaproponować wymierzenie dla siebie określonej kary lub środka karnego, przy czym propozycja ta powinna być zgodna z przepisami prawa karnego materialnego. Zatem oskarżony może wnosić np. o zawieszenie wykonania kary czy o nadzwyczajne złagodzenie kary wówczas, gdy ma to potwierdzenie w przepisach kodeksu karnego; 4) Okoliczności popełnienia przestępstwa nie budzą wątpliwości, czyli zebrane dowody w sposób niezbity świadczą o sprawstwie oskarżonego oraz o okolicznościach popełnienia czynu; 5) Cele postępowania zostaną osiągnięte mimo nieprzeprowadzenia rozprawy w całości; 6) Brak sprzeciwu prokuratora oraz pokrzywdzonego.

Kobiety jako poszkodowane osoby stanowiły w 2014 roku 62%, nieletni 26% a mężczyźni 12% – ogólnej liczby osób poszkodowanych przez osądzonych w odniesieniu do art. 207 kk. Należy podkreślić, że chłopcy stanowią większy odsetek pokrzywdzonych nieletnich. Środek karny stanowi dodatkową dolegliwość wymierzaną sprawcy przestępstwa lub wykroczenia obok lub niekiedy zamiast kary.

TABELA 6 Środki karne nałożone prawomocnym orzeczeniem, w tym wobec osób skazanych za czyny kwalifikujące się jako przemoc w rodzinie za rok 2014, w związku z wprowadzeniem obowiązku sprawozdawczego.

Wyszczególnienie			Środki karne nałożone prawomocnym orzeczeniem w 2014 roku			
			ogółem	W tym wobec skazanych za czyny kwalifikujące się jako przemoc w rodzinie		
				razem	kobiety	mężczyźni
Środki karne nałożone na skazanych			4804	45	2	43
Orzeczone środki karne określone w art.	39 pkt 2b kk	ogółem	64	14	1	13
		obowiązek powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach	9	5	0	5
		zakaz kontaktowania się z określonymi osobami	30	3	0	3
		zakaz zbliżania się do określonych osób	24	6	1	5
	39 pkt 2e kk	nakaz opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym	3	2	0	2
	39 pkt 3 kk	zakaz prowadzenia pojazdów	1650	1	0	1
	39 pkt 4 kk	przepadek (<i>środek karny o charakterze represyjno - prewencyjnym polegający na przejściu własności określonych przedmiotów powiązanych w pewien sposób z popełnionym przestępstwem na Skarb Państwa z chwilą uprawomocnienia się wyroku.</i>)	735	4	0	4
	39 pkt 5 kk	obowiązek naprawienia szkody za zadośćuczynienie za doznaną krzywdę	1459	11	1	10
	39 pkt 6 kk	nawiązka	268	6	0	6
	39 pkt 7 kk	świadczenie pieniężne	512	7	0	7
	39 pkt 8 kk	podanie wyroku do publicznej wiadomości	40	0	0	0

Źródło: Sąd Okręgowy w Szczecinie.

Środki karne nałożone prawomocnym orzeczeniem, w tym wobec osób skazanych za czyny kwalifikujące się jako przemoc w rodzinie za rok 2014, stanowiły 1% ogólnej liczby orzeczonych środków. Najczęściej orzeczonymi środkami karnymi wobec skazanych za czyny kwalifikujące się jako przemoc w rodzinie były: obowiązek powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach, zakaz kontaktowania się z określonymi osobami, zakaz zbliżania się do określonych osób oraz obowiązek naprawienia szkody – zadośćuczynienie za doznaną krzywdę. Podkreślenia wymaga fakt, że do publicznej wiadomości nie były podawane wyroki, które kwalifikowały się jako przemoc w rodzinie.

Instytucją prawa karnego są również środki probacyjne służące resocjalizacji uznanego za winnego zarzucanego mu czynu zabronionego, zazwyczaj stosowane wobec osób zagrożonych lub skazanych na karę pozbawienia wolności. W tym wypadku instytucja daje szansę sprawcy na poprawę w warunkach wolnościowych, bez wykonywania kary w całości lub części, albo uniknięcie kary w przypadku pozytywnego przebiegu próby przy warunkowym umorzeniu postępowania karnego. Środek probacyjny stosowany jest przez okres próbny, podczas którego zachowanie skazanego sprzeczne z nałożonymi na niego obowiązkami może skutkować zarządzeniem wykonania orzeczonej wobec niego kary (art. 75 k.k.), podjęciem warunkowo umorzonego postępowania karnego (art. 68 k.k.) albo odwołaniem warunkowego przedterminowego zwolnienia (art. 160 k.k.w.).

TABELA 7 Orzekane środki probacyjne, w tym wobec osób skazanych za czyny kwalifikujące się jako przemoc w rodzinie za rok 2014, w związku z wprowadzeniem obowiązku sprawozdawczego.

Wyszczególnienie			Środki karne nałożone prawomocnym orzeczeniem w 2014 roku			
			ogółem	W tym wobec skazanych za czyny kwalifikujące się jako przemoc w rodzinie		
				razem	kobiety	mężczyźni
Środki karne nałożone na skazanych			1018	401	16	385
Orzeczone środki karne określone w art.	72§1 pkt 1 kk	informowanie sądu lub kuratora o przebiegu okresu próby	66	44	0	44
	72§1 pkt 2 kk	przeproszenie pokrzywdzonego	78	7	0	7
	72§1 pkt 3 kk	wykonanie ciężącego na nim obowiązku łżenia na utrzymanie innej osoby	252	79	2	77
	72§1 pkt 4 kk	wykonanie pracy zarobkowej, do nauki lub przygotowania się do zawodu	32	3	0	3
	72§1 pkt 5 kk	powstrzymanie się od nadużywania alkoholu lub używania innych środków odurzających	247	95	6	89
	72§1 pkt 6 kk	ogółem	127	81	4	77
		leczenie odwykowe - alkohol	96	69	3	66
		leczenie odwykowe - środki odurzające	15	4	0	4
		leczenie rehabilitacyjne, oddziaływanie terapeutyczne	16	8	1	7
	72§1 pkt 6a kk	uczestnictwo w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych	49	37	1	36
	72§1 pkt 7 kk	powstrzymanie się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach	10	1	0	1
	72§1 pkt 7a kk	ogółem	38	19	2	17
		powstrzymanie się od kontaktowania się z pokrzywdzonym lub innymi osobami w określony sposób	23	12	2	10
		powstrzymanie się od zbliżania się do pokrzywdzonego lub innych osób	15	7	0	7
	72§1 pkt 7b kk	opuszczenie lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym	18	14	1	13

	72§1 pkt 8 kk	innego stosownego postępowania w okresie próby	30	19	0	19
	72§1a kk	określenie przez sąd sposobu kontaktu skazanego z pokrzywdzonym w razie orzeczenia obowiązku z §1 pkt 7b	1	1	0	1
	72§2 kk	naprawienie szkody w całości lub w części albo uiszczenie świadczenia wymienionego w art. 39 pkt 7 kk	59	1	0	1

Źródło: Sąd Okręgowy w Szczecinie.

Obowiązki nałożone prawomocnym orzeczeniem w 2014 wobec skazanych za czyny kwalifikujące się jako przemoc w rodzinie stanowią 39% ogólnej liczby orzeczonych obowiązków. Mężczyźni stanowili 96% skazanych. Najwięcej orzeczonych obowiązków probacyjnych za czyny kwalifikujące się jako przemoc w rodzinie stanowiło: 24% powstrzymanie się od nadużywania alkoholu lub używania innych środków odurzających, 21% leczenie odwykowe (alkohol, środki odurzające oraz leczenie rehabilitacyjne, oddziaływanie terapeutyczne; z czego 85% stanowiły orzeczenia leczenia odwykowego alkoholików), 20% wykonanie ciężącego na nim obowiązku łożenia na utrzymanie innej osoby, a jedynie 10% informowanie sądu lub kuratora o przebiegu okresu próby.

REALIZACJA DZIAŁAŃ Z ZAKRESU PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY PRZEZ JEDNOSTKI SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO

Samorząd gminny i powiatowy

Ustawodawca ustawą z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie wprowadził katalog zadań dla jednostek samorządu terytorialnego. I tak zgodnie z art. 6 pkt 2 ww. ustawy *do zadań własnych gminy należy w szczególności tworzenie gminnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w tym: 1) opracowanie i realizacja gminnego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie; 2) prowadzenie poradnictwa i interwencji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie w szczególności poprzez działania edukacyjne służące wzmocnieniu opiekuńczych i wychowawczych kompetencji rodziców w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie; 3) zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach wsparcia; 4) tworzenie zespołów interdyscyplinarnych.*

Wzrosła liczba osób, które skorzystały z usług oferowanych w punktach konsultacyjnych prowadzonych przez samorządy gminne, tj. z 1955 osób w 2009 roku do 3777 osób w 2013 roku, czyli o 93%. Jednocześnie liczba prowadzonych punktów jest stała.

TABELA 8 Gminna infrastruktura instytucji pomagających ofiarom przemocy w rodzinie w województwie zachodniopomorskim w latach 2009-2013.

Wyszczególnienie	liczba jednostek			liczba miejsc			liczba osób korzystających		
	2009	2011	2013	2009	2011	2013	2009	2011	2013
Punkty konsultacyjne	55	51	53	X	X	X	1955	2344	3777
Ośrodki wsparcia	9	7	4	X	X	X	764	282	90
w tym:									
z miejscami całodobowymi	2	2	2	55	48	48	59	68	20
Specjalistyczne ośrodki wsparcia	X	X	X	X	X	X	X	X	X
w tym:									
z miejscami całodobowymi	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Ośrodki interwencji kryzysowej1)	4	x	x	X	X	X	29	X	X

Źródło: Zachodniopomorski Urząd Wojewódzki w Szczecinie.

Do zadań własnych powiatu należy w szczególności: 1) *opracowanie i realizacja powiatowego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie;* 2) *opracowanie i realizacja programów służących działaniom profilaktycznym mającym na celu udzielenie specjalistycznej pomocy, zwłaszcza w zakresie promowania i wdrożenia prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie;* 3) *zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach wsparcia;* 4) *zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach interwencji kryzysowej.* Do zadań z zakresu administracji rządowej realizowanych przez powiat należy w szczególności: 1) *tworzenie i prowadzenie specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie;* 2) *opracowywanie i realizacja programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie.*

TABELA 9 Powiatowa infrastruktura instytucji pomagających ofiarom przemocy w rodzinie w województwie zachodniopomorskim w latach 2009-2013.

Wyszczególnienie	liczba jednostek			liczba miejsc			liczba osób korzystających		
	2009	2011	2013	2009	2011	2013	2009	2011	2013
Punkty konsultacyjne	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Ośrodki wsparcia	X	X	X	X	X	X	X	X	X
w tym:									
z miejscami całodobowymi	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Specjalistyczne ośrodki wsparcia	2	2	2	X	X	X	33	33	40
w tym:									
z miejscami całodobowymi	2	2	2	20	20	20	33	33	40
Domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży	1	1	1	14	9	9	5	8	4
Ośrodki interwencji kryzysowej ¹⁾	19	17	12	X	X	X	6072	3490	1868
w tym:									
Z miejscami całodobowymi ²⁾	11	10	7	89	82	75	121	158	209

Źródło: Zachodniopomorski Urząd Wojewódzki w Szczecinie.

Funkcjonujące dwa specjalistyczne ośrodki wsparcia utrzymują stałą liczbę miejsc, w tym całodobowych, przy nieznacznym wzroście liczby osób korzystających z oferty, tj. z 33 osób w latach 2009-2011 do 37 w 2013 roku. Od roku 2009 zmniejszyła się liczba ośrodków interwencji kryzysowej prowadzonych przez samorządy powiatowe (z 19 w 2009 roku do 12 w 2013 roku). Jednocześnie zmniejszyła się liczba osób korzystających z oferty ośrodków interwencji kryzysowej (z 6072 osób w 2009 roku do 1526 osób w 2013 roku). Należy jednak pamiętać, że widoczny jest znaczny wzrost liczby osób korzystających z oferty punktów konsultacyjnych prowadzonych przez samorządy gminne.

TABELA 10 Formy udzielonej ofiarom przemocy pomocy przez samorządy gminne w województwie zachodniopomorskim w latach 2009-2013.

Wyszczególnienie	Liczba osób, którym udzielono pomocy			Liczba rodzin			Liczba osób w rodzinach		
	2009	2011	2013	2009	2011	2013	2009	2011	2013
Interwencja kryzysowa - ogółem	2142	1941	2439	944	1304	1473	3632	4611	5061
w tym udzielona: dzieciom	917	634	623	450	395	317	1727	1747	1287
w tym: niepełnosprawnym	72	74	74	51	60	54	210	209	180
współmałżonkom lub partnerom w związkach nieformalnych	615	571	701	349	476	498	1300	1618	1724
w tym: niepełnosprawnym	26	42	49	25	39	39	90	149	114
innym osobom w rodzinie	318	263	232	243	237	201	831	697	694
w tym: niepełnosprawnym	24	44	31	22	38	25	42	88	72
w tym: innym osobom w rodzinie w wieku powyżej 60 lat	58	108	61	41	98	46	88	284	145
Pomoc całodobowa - ogółem	94	91	50	37	47	24	111	103	72
w tym udzielona: dzieciom	60	50	29	37	27	16	108	79	51
w tym: niepełnosprawnym	5	5	2	4	4	2	18	7	10
współmałżonkom lub partnerom w związkach nieformalnych	6	3	9	6	3	9	15	5	26
Inne formy pomocy - ogółem	1140	1015	1447	781	631	1011	2724	1926	2945
w tym: pomoc w otrzymaniu mieszkania socjalnego	30	42	15	18	31	7	59	94	18
działania terapeutyczne - ogółem	916	824	1180	601	511	864	2195	1534	2426
program ochrony ofiary przemoc (z udziałem Policji, prokuratury, kuratorów sądowych)	79	107	106	46	43	68	125	137	290
program terapeutyczny	204	249	512	127	206	415	443	606	809

Źródło: Zachodniopomorski Urząd Wojewódzki w Szczecinie.

Na przestrzeni lat wzrasta liczba osób, którym udzielono pomocy w ramach interwencji kryzysowej prowadzonej przez samorząd gminny. W 2013 roku dzieci stanowiły 25% liczby osób, którym udzielono pomocy. Należy podkreślić znaczny wzrost liczby osób uczestniczących w gminnych działaniach terapeutycznych (z 21 osób w 2009 roku do 1180 osób w 2013 roku) oraz programach terapeutycznych (z 23 w 2009 roku do 512 osób w 2013 roku).

TABELA 11 Formy udzielonej ofiarom przemocy pomocy przez samorządy powiatowe w województwie zachodniopomorskim w latach 2009-2013.

Wyszczególnienie	Liczba osób, którym udzielono pomocy			Liczba rodzin			Liczba osób w rodzinach		
	2009	2011	2013	2009	2011	2013	2009	2011	2013
Interwencja kryzysowa - ogółem	7391	4114	2185	6311	3629	1973	15619	6801	4486
w tym udzielona: dzieciom	873	1130	515	448	941	482	1320	1644	659
w tym: niepełnosprawnym	56	17	6	41	17	6	143	65	50
współmałżonkom lub partnerom w związkach nieformalnych	678	550	1412	481	395	1327	1725	1494	3320
w tym: niepełnosprawnym	33	49	53	25	47	32	100	130	154
innym osobom w rodzinie	262	274	302	216	226	270	691	574	560
w tym: niepełnosprawnym	56	9	13	33	9	12	109	38	34
w tym z wiersza 6: innym osobom w rodzinie w wieku powyżej 60 lat	65	139	182	57	138	176	171	246	178
w tym: niepełnosprawnym	18	2	2	16	2	2	41	8	21
Pomoc całodobowa - ogółem	158	199	220	62	99	173	188	288	369
w tym udzielona: dzieciom	80	100	101	45	60	75	111	185	247
w tym: niepełnosprawnym	6	3	2	6	3	2	15	8	6
współmałżonkom lub partnerom w związkach nieformalnych	29	13	80	18	13	70	55	54	49
w tym: niepełnosprawnym	3	0	0	2	0	0	7	0	7
innym osobom w rodzinie	2	2	19	2	2	13	3	7	97
w tym: niepełnosprawnym	0	0	0	0	0	0	0	0	0
w tym z wiersza 15: innym osobom w rodzinie w wieku powyżej 60 lat	0	0	0	0	0	0	0	0	0
w tym: niepełnosprawnym	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Inne formy pomocy - ogółem	1547	3221	1009	912	2968	972	3168	4912	508
w tym: pomoc w otrzymaniu mieszkania socjalnego	6	3	0	6	3	0	23	7	8
działania terapeutyczne - ogółem	827	3202	1007	371	2939	970	1438	4821	482
program ochrony ofiary przemocy (z udziałem Policji, prokuratury, kuratorów sądowych)	28	30	0	28	20	0	86	48	32
program terapeutyczny	377	293	80	161	102	24	605	496	381

Źródło: Zachodniopomorski Urząd Wojewódzki w Szczecinie.

Na przestrzeni lat spada liczba osób, którym udzielono pomocy w ramach interwencji kryzysowej prowadzonej przez samorząd powiatowy. W 2013 roku dzieci stanowiły 25% liczby osób, którym udzielono pomocy. Należy podkreślić znaczny wzrost liczby osób uczestniczących w powiatowych działaniach terapeutycznych (z 21 osób w 2009 roku do 1009 osób w 2013 roku) oraz programach terapeutycznych. Istotnym jest, że w analizowanych latach dzieci stanowiły blisko połowę osób, którym udzielono całodobowej pomocy.

Procedura „Niebieskie Karty” reguluje sposób postępowania służb odpowiedzialnych za przeciwdziałanie przemocy w rodzinie - od momentu zgłoszenia zdarzenia, poprzez działania ukierunkowane na pomoc osobie dotkniętej przemocą w rodzinie oraz działania skierowane na osobę stosującą przemoc w rodzinie, do sposobów monitorowania sytuacji rodziny dotkniętej przemocą. W ramach procedury „Niebieskie Karty” członkowie zespołu interdyscyplinarnego lub grupy roboczej:

1. udzielają pomocy osobie, wobec której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie;
2. podejmują działania w stosunku do osoby, wobec której istnieje podejrzenie, że stosuje przemoc w rodzinie, w celu zaprzestania stosowania tego rodzaju zachowań;
3. zapraszają osobę, wobec której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie, na spotkanie zespołu interdyscyplinarnego lub grupy roboczej;
4. opracowują indywidualny plan pomocy dla osoby, wobec której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie, i jej rodziny, który zawiera propozycje działań pomocowych; indywidualny plan pomocy obejmuje ogół działań podejmowanych przez tę osobę w celu poprawy sytuacji życiowej tej osoby oraz jej rodziny; indywidualny plan pomocy może ulegać zmianie w zależności od jej potrzeb i sytuacji;
5. rozstrzygają o braku zasadności podejmowania działań.

TABELA 12 Liczba wypełnionych „Niebieskich Kart” w samorządzie gminnym i powiatowym w województwie zachodniopomorskim w latach 2009-2013.

Jednostka samorządu terytorialnego	2009	2010	2011	2012	2013
GMINA					
liczba wypełnionych Niebieskich Kart	350	354	494	1127	2009
w tym: liczba Niebieskich Kart przekazanych instytucjom działającym na rzecz osób pokrzywdzonych	207	219	337	513	1222
POWIAT					
liczba wypełnionych Niebieskich Kart	100	72	126	811	131
w tym: liczba Niebieskich Kart przekazanych instytucjom działającym na rzecz osób pokrzywdzonych	33	34	124	755	45

Źródło: Zachodniopomorski Urząd Wojewódzki w Szczecinie.

W latach 2009-2013 znacznie wzrosła (o 500%) liczba wypełnionych formularzy Niebieskich kart zarówno w samorządach gminnych jak i powiatowych. Należy podkreślić, że liczba spraw zakończonych w związku z ustaniem przemocy w rodzinie stanowi 67% ogólnej liczby zakończonych spraw.

Samorządy gminne i powiatowe prowadzą działania kierowane do sprawców przemocy. Są to m.in. działania interwencyjne w tym izolowanie sprawców od ofiar, eksmisja z lokalu oraz działania dodatkowe np. prace społecznie użyteczne wykonywane przez sprawców oraz programy korekcyjno-edukacyjne.

TABELA 13 Formy działań kierowanych do sprawców przemocy w samorządzie gminnym i powiatowym w województwie zachodniopomorskim w latach 2009-2013.

PODMIOT PROWADZĄCY	Liczba sprawców					
	Gmina			Powiat		
	2009	2011	2013	2009	2011	2013
Działania interwencyjne - ogółem	373	636	2149	292	273	203
w tym: izolowanie sprawców od ofiar	10	33	84	12	0	0
w tym: eksmisja z lokalu	3	17	11	0	0	0
prace społecznie użyteczne wykonywane przez sprawców	60	9	11	2	0	0
Programy korekcyjno-edukacyjne	X	X	X	260	210	224

Źródło: Zachodniopomorski Urząd Wojewódzki w Szczecinie.

Na przestrzeni lat 2009-2013 obserwuje się znaczny wzrost gminnych działań interwencyjnych wobec sprawców przemocy. Następuje spadek prac społecznie użytecznych wykonywanych przez sprawców.

Samorząd województwa

Przepis art. 6 ust. 6 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. Nr 180, poz. 1493 z późn. zm.) określa zadania własne samorządu województwa, do których w szczególności należy:

- 1) Opracowanie i realizacja wojewódzkiego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.
- 2) Inspirowanie i promowanie nowych rozwiązań w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.
- 3) Opracowywanie ramowych programów ochrony ofiar przemocy w rodzinie oraz ramowych programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie.

Celem oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych jest zmiana zachowań i postaw osób stosujących przemoc. Założeniem programu jest ukierunkowanie sprawcy ku rozpoznaniu przyczyn i skutków jego zachowań oraz pomoc w dokonaniu zmian tych zachowań. Ramowe programy powinny stanowić swego rodzaju wytyczne do realizacji programów ochrony ofiar przemocy w rodzinie oraz oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych, jako zadanie zlecone powiatowi. Wskazane byłoby, aby zawierały informacje dotyczące np. liczby programów, ram programowych, ram czasowych, liczebności grupy, form ich prowadzenia, kwalifikacji osób realizujących programy itd. Ramowy program ochrony ofiar przemocy w rodzinie oraz Ramowy program oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie stanowią załączniki do niniejszego Programu.

- 4) Organizowanie szkoleń dla osób realizujących zadania związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie.

Zadania wojewody

Ustawodawca wskazuje katalog zadań dla wojewody w obszarze przeciwdziałania przemocy, do których należą w szczególności:

- 1) opracowywanie materiałów instruktażowych, zaleceń, procedur postępowania interwencyjnego w sytuacjach kryzysowych związanych z przemocą w rodzinie dla osób realizujących te zadania;
- 2) monitorowanie zjawiska przemocy w rodzinie;
- 3) powoływanie i odwoływanie Wojewódzkiego Koordynatora Realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie;
- 4) monitorowanie realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie przy pomocy Wojewódzkiego Koordynatora Realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie;
- 5) nadzór nad realizacją zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie realizowanych przez samorząd gminny, powiatowy i województwa;
- 6) kontrola realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie wykonywanych przez podmioty niepubliczne na podstawie umów z organami administracji rządowej i samorządowej.

W celu skuteczniejszego realizowania zadań na prośbę Wojewody Zachodniopomorskiego starostowie we wszystkich 21 powiatach województwa powołali koordynatorów. Są to przedstawiciele powiatowych centrów pomocy rodzinie oraz ośrodków wsparcia, którzy mają za zadanie monitorować realizację zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w powiatach województwa.

PODMIOTY REALIZUJĄCE DZIAŁANIA W OBSZARZE PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY W RODZINIE OKREŚLONE W WOJEWÓDZKIM PROGRAMIE PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY W RODZINIE NA LATA 2016-2020

Podmioty uczestniczące w realizacji działań określonych w Wojewódzkim Programie Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2016-2020:

- a) jednostki organizacyjne pomocy społecznej działające w najbliższym środowisku lokalnym, służące doraźnym lub specjalistycznym wsparciem w rozwiązywaniu problemów związanych z przemocą lub realizujące procedurę „Niebieskie Karty”, w tym głównie:
  - powiatowe centra pomocy rodzinie;
  - ośrodki pomocy społecznej;
  - ośrodki interwencji kryzysowej;
  - punkty interwencji kryzysowej;
  - placówki specjalistycznego poradnictwa;
  - ośrodki wsparcia;
  - specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie udzielające różnego rodzaju wsparcia, w tym zapewnienie schronienia;
  - placówki całodobowe realizujące programy opiekuńcze i socjoterapeutyczne dla dzieci i młodzieży;
  - placówki opiekuńczo-wychowawcze wsparcia dziennego;
  - domy pomocy społecznej.
- b) jednostki wymiaru sprawiedliwości i ochrony porządku publicznego:
  - sąd;
  - prokuratura;
  - policja.
- c) placówki oświaty mające bezpośredni kontakt z dziećmi i młodzieżą oraz ich opiekunami, w tym:
  - prokuratura;
  - policja;
  - przedszkola;
  - szkoły;
  - poradnie psychologiczno-pedagogiczne;
  - młodzieżowe ośrodki socjoterapii;
  - młodzieżowe ośrodki wychowawcze.
- d) placówki służby zdrowia (publiczne i niepubliczne), w tym:
  - ośrodki zdrowia;
  - szpitale (oddziały ratunkowe, poradnie szpitalne i przyszpitalne);
  - pogotowie ratunkowe;
  - placówki leczenia odwykowego;
  - poradnie zdrowia psychicznego.
- e) inne podmioty działające na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie, m.in.:
  - komisje rozwiązywania problemów alkoholowych;
  - zespoły interdyscyplinarne ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
  - grupy robocze;
  - poradnie rodzinne;
  - organizacje pozarządowe;
  - kościoły;
  - związki wyznaniowe.

Poniższe tabele wskazują podmioty realizujące na terenie województwa zachodniopomorskiego programy korekcyjno-edukacyjne dla sprawców przemocy w rodzinie oraz specjalistyczne jednostki poradnictwa i specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie.

TABELA 14 Podmioty realizujące programy korekcyjno-edukacyjne dla sprawców przemocy w rodzinie w województwie zachodniopomorskim.

Nazwa	Powiat	Adres	Kod pocztowy	Miejscowość
Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie	Powiat białogardzki	Plac Wolności 1	78-200	Białogard
Punkt Interwencyjno Mediacyjny "Pomoc Dziecku i Rodzinie"	Powiat choszczeński	Bolesława Chrobrego 27	73-200	Choszczno
Ośrodek Wspierania Dziecka i Rodziny	Powiat drawski	Połczyńska 9	78-500	Drawsko Pomorskie
Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie	Powiat goleniowski	Pocztowa 43	72-100	Goleniów
Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie	Powiat gryficki	Dworcowa 22	72-300	Gryfice
Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie	Powiat gryfiński	Łużycka 91	74-100	Gryfino
Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie	Powiat kamieński	Wolińska 7	72-400	Kamień Pomorski
Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie	Powiat łobeski	Bema 27	73-150	Łobez
Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie	Powiat policki	Tanowska 8	72-010	Police
Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie	Powiat myśliborski	Północna 15	74-300	Myślibórz
Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie	Powiat kołobrzeski	Kamienna 3	78-100	Kołobrzeg
Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie	Powiat koszaliński	Racławicka 13	75-620	Koszalin
Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie	Powiat pyrzycki	Młodych Techników 7	74-200	Pyrzyce
Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie	Powiat sławieński	Sempołowskiej 2	76-100	Sławno
Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie	Powiat stargardzki	Skarbowa 1	73-110	Stargard
Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie	Powiat szczecinecki	Wiatraczna 1	78-400	Szczecinek
Punkt Konsultacyjny i Interwencji Kryzysowej	Powiat wałecki	Południowa 10	78-600	Wałcz
Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie	Powiat świdwiński	Koszalińska 12	78-320	Połczyn Zdrój
Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej	Miasto Koszalin	Monte Cassino 2	75-412	Miasto Koszalin
Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie	Miasto Świnoujście	Dąbrowskiego 4	72-600	Miasto Świnoujście
Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie Dział Interwencji Kryzysowej	Miasto Szczecin	Aleja Papieża Jana Pawła II 42	70-323	Miasto Szczecin

Źródło: Zachodniopomorski Urząd Wojewódzki w Szczecinie.

TABELA 15 Wykaz jednostek specjalistycznego poradnictwa w województwie zachodniopomorskim.

Rodzaj jednostki	Podmiot prowadzący	Informacje dodatkowe	Adres
Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie	Starosta Białogardzki		ul. Plac Wolności 1 78-200 Białogard
Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie		10 miejsc noclegowych	ul. Grunwaldzka 49 78-200 Białogard
Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie Punkt Interwencyjno-Mediacyjny „Pomoc dziecku i rodzinie”	Starosta Choszczeński		ul. Bolesława Chrobrego 27A 73-200 Choszczno
Ośrodek Wspierania Dziecka i Rodziny Punkt Interwencji Kryzysowej	Starosta Drawski	tel. 94 341 06 41	ul. Połczyńska 9 78-500 Drawsko Pomorskie
Punkt Interwencji Kryzysowej		Hostel dla ofiar przemocy w rodzinie - 4 miejsca noclegowe Psycholog dyżuruje w każdy piątek w godz. 13.00-15.00 Pedagog dyżuruje w każdą środę w godz. 15.30-17.00 Pracownik socjalny dyżuruje w każdy poniedziałek w godz. 15.00-17.00 Radca prawny dyżuruje w każdy poniedziałek w godz. 15.30-18.30 Powiatowy Koordynator ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie dyżuruje w każdą środę w godz. 10.00-12.00 Bezpłatny telefon zaufania tel. 94 34 325 21	ul. Połczyńska 9 78-500 Drawsko Pomorskie
Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie			ul. Bolesława Chrobrego 4 78-500 Drawsko Pomorskie
Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie Ośrodek Interwencji Kryzysowej	Starosta Goleniowski	Prawnik, psycholog, terapeuta, mediator. tel. 91 407 22 41	ul. Poczтовая 43 72-100 Goleniów

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie Punkt Interwencji Kryzysowej	Starosta Gryficki	tel./fax 91 38 466 26	ul. Dworcowa 22 72-300 Gryfice
Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie Ośrodek Interwencji Kryzysowej	Starosta Gryfiński		ul. Łużycka 91 74-100 Gryfino
Ośrodek Interwencji Kryzysowej - Hostel		4 miejsca noclegowe	ul. Łużycka 91 74-100 Gryfino
Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie	Starosta Kamieński	tel. 91 3823 386 mail: pcpr.kamienpomorski@wp.pl	ul. Wolińska 7b 72-400 Kamień Pomorski
Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie	Starosta Kołobrzeski	poradnictwo prawne, psychologiczne i pedagogiczne	ul. Kamienna 3 78-100 Kołobrzeg
Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie	Starosta Koszaliński		ul. Raclawicka 13 75-620 Koszalin
Punkt Interwencji Kryzysowej	Starosta Koszaliński	6 miejsc noclegowych	Nowe Bielice 2 - 3 76-039 Biesiekierz
Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie	Starosta Łobeski	tel./fax 91 39 76 841	ul. Bema 27 73-150 Łobez
Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie Punkt Interwencji Kryzysowej	Starosta Myśliborski		ul. Północna 15 74-300 Myślibórz
Hostel - Dom Pomocy Społecznej		5 miejsc noclegowych	ul. Celna 23 74-300 Myślibórz
Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie Dział Poradnictwa Specjalistycznego i Interwencji Kryzysowej	Starosta Policki		ul. Szkolna 2 72-010 Police
Hostel - Dział Poradnictwa Specjalistycznego i Interwencji Kryzysowej		8 miejsc noclegowych	ul. Staszica 1 72-010 Police
Ośrodek Wsparcia Dom dla Matek z Małoletnimi Dziećmi i Kobiet w Cięży	Zgromadzenie Sióstr Benedyktynek Samarytanek Krzyża Chrystusowego w Niegowie	18 miejsc noclegowych	Karwowo 12 72-005 Przecław
Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie Punkt Interwencji Kryzysowej	Starosta Pyrzycki	czynne: w poniedziałki od 16.00 do 19.00, w środy od 16.30 do 18.30	ul. Młodych Techników 7 74-200 Pyrzyce

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie Organizator Rodzinnej Pieczy Zastępczej	Starosta Sławieński	Bezpłatne konsultacje psychologa i radcy prawnego w formie dyżurów, zgodnie z harmonogramem dostępnym na stronie internetowej www.pcpr.powiatslawno.pl tel./fax 59 810 64 01 mail:sekretariat@pcprslawno.pl	ul. Sempołowskiej 2A 76-100 Sławno
Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie	Starosta Stargardzki	Zawarcie umowy na prowadzenie Ośrodka Interwencji Kryzysowej w okresie od 1 czerwca 2015 r. do 31 grudnia 2015 r.	ul. Skarbowa 1 73-110 Stargard
Centrum Socjalne Caritas		W ramach Ośrodka Interwencji Kryzysowej zabezpieczono 4 miejsca noclegowe oraz poradnictwo specjalistyczne dla mieszkańców powiatu stargardzkiego	ul. Krasińskiego 19 73-110 Stargard
Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie	Starosta Szczecinecki	tel. 94 713 71 11 poradnictwo świadczone jest w zakresie: porad pedagogicznych, terapii uzależnień, mediacji i terapii rodzinnej, pracy z osobami stosującymi i doświadczającymi przemocy, psychologii pomagania i interwencji kryzysowej	ul. Wiatraczna 1 78-400 Szczecinek
Powiatowy Ośrodek Interwencji Kryzysowej		tel. 724 752 770 świadczone poradnictwo: prawne i psychologiczne	ul. Wiatraczna 1 78-400 Szczecinek
Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie	Starosta Świdwiński		ul. Koszalińska 12 78-320 Połczyn Zdrój
Ośrodek Interwencji Kryzysowej		5 miejsc noclegowych	Krzecko 5 78-314 Krzecko
Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie	Starosta Wałecki	tel. 67 345 05 36	Al. Zdobywców Wału Pomorskiego 54 78-600 Wałcz
Punkt Konsultacyjny i Interwencji Kryzysowej		tel. 67 345 05 37	Al. Zdobywców Wału Pomorskiego 54 78-600 Wałcz
Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej	Prezydent Miasta Koszalin	Poradnictwo specjalistyczne realizowane jest przy ul. Morskiej 43 w Koszalinie	Al. Monte Cassino 2 75-412 Koszalin
Centrum Kryzysowe dla Kobiet i Kobiet z Dziećmi „Nadzieja”	Caritas Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeskiej	22 miejsca noclegowe	ul. Harcerska 17 75-073 Koszalin
Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie Dział Interwencji Kryzysowej	Prezydent Miasta Szczecin	całodobowy telefon interwencyjny 192 89	Al. Jana Pawła II 42 70-415 Szczecin

Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie - Hostel dla ofiar przemocy		21 miejsc noclegowych	ul. Powstańców Wielkopolskich 34 70-111 Szczecin
Centrum Integracji Środowiskowej	Stowarzyszenie Rodzin Katolickich Archidiecezji Szczecińsko - Kamieńskiej		ul. Gryfińska 151 70-806 Szczecin
Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie Dział Pieczy Zastępczej i Poradnictwa Specjalistycznego	Prezydent Miasta Świnoujście		ul. Dąbrowskiego 4 72-600 Świnoujście
Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie Ośrodek Interwencji Kryzysowej			ul. Dąbrowskiego 4 72-600 Świnoujście
Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie		10 miejsc noclegowych	ul. Dąbrowskiego 4 72-600 Świnoujście

Źródło: Zachodniopomorski Urząd Wojewódzki w Szczecinie.

TABELA 16 Wykaz Specjalistycznych Ośrodków Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie w woj. Zachodniopomorskim

Nazwa	Adres	Miejscowość	Telefon	Adres email
Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie	ul. Grunwaldzka 49	Białogard 78-200	(94) 31-13-250	sow@podswierkiem.org www.podswierkiem.org
Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie	ul. Dąbrowskiego 4	Świnoujście 72-600	(91) 32-25-481	sekretariat@mopr.swinoujście.pl www.mopr.swinoujście.pl

Źródło: Zachodniopomorski Urząd Wojewódzki w Szczecinie.

WOJEWÓDZKI PROGRAM PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY W RODZINIE NA LATA 2016-2020

Cel główny:

Ograniczenie skali występowania przemocy w rodzinie w województwie zachodniopomorskim ze szczególnym uwzględnieniem wzmacniania rozwiązań i narzędzi służących przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

Obszarami działań strategicznych są:

1. *Profilaktyka i edukacja społeczna.*
2. *Interwencja.*
3. *Wsparcie.*
4. *Współpraca pomiędzy podmiotami realizującymi zadania w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie.*
5. *Wzmacnianie lokalnych systemów przeciwdziałania przemocy w rodzinie.*

CELE SZCZEGÓŁOWE	
<i>Obszar: Profilaktyka i edukacja społeczna</i>	
1. Zdiagnozowanie zjawiska przemocy w rodzinie uwzględniające jego specyfikę, skalę występowania, uwarunkowania indywidualne i społeczne, problemy i potrzeby w zakresie ochrony i wsparcia osób doświadczających przemocy oraz pracy ze sprawcami przemocy.	Wskaźniki: 1. Liczba opracowanych diagnoz.
2. Wzrost świadomości społecznej odnośnie przemocy w rodzinie poprzez realizację kampanii społecznych mających na celu obalanie mitów i stereotypów związanych z przemocą w rodzinie, wzrost wrażliwości obywateli na kwestię przemocy w rodzinie i informowanie o możliwościach wsparcia osób dotkniętych przemocą w rodzinie oraz oddziaływań wobec osób stosujących przemoc w rodzinie.	Wskaźniki: 1. Liczba przeprowadzonych kampanii społecznych lokalnych oraz regionalnych, medialnych.
3. Upowszechnianie wiedzy o zjawisku przemocy w rodzinie, mechanizmach i skutkach stosowania przemocy oraz metodach ograniczenia występowania zjawiska poprzez konferencje, publikacje tematyczne, warsztaty kompetencji rodzicielskich, warsztaty kompetencji społecznych, w tym treningi zastępowania agresji itp.	Wskaźniki: 1. Liczba konferencji. 2. Liczba publikacji tematycznych. 3. Liczba warsztatów kompetencji rodzicielskich. 4. Liczba warsztatów kompetencji społecznych. 5. Liczba uczestników konferencji. 6. Liczba uczestników form warsztatowych.
<i>Obszar: Interwencja</i>	
1. Upowszechnianie informacji o możliwościach i formach uzyskania pomocy i wsparcia przez osoby dotknięte przemocą w rodzinie oraz oddziaływań wobec osób stosujących przemoc w rodzinie.	Wskaźniki: 1. Liczba opracowanych i upowszechnianych materiałów informacyjnych, w tym baz podmiotów świadczących pomoc. 2. Liczba lokalnych kampanii społecznych.
2. Rozwój różnych form informowania i pomocy osobom doświadczającym przemocy w rodzinie (np. telefon interwencyjny, czat, e-mail itp.).	Wskaźniki: 1. Liczba form pomocy. 2. Liczba rozmów i interwencji.
<i>Obszar: Wsparcie</i>	
1. Upowszechnianie metod pomocowych pracy z osobami dotkniętymi przemocą w rodzinie.	Wskaźniki: 1. Liczba informacji na temat metod i narzędzi pracy z osobami dotkniętymi przemocą, przekazanych podmiotom realizującym zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie. 2. Liczba paneli dyskusyjnych, konferencji, warsztatów, szkoleń poświęconych problematyce pracy z osobami dotkniętymi przemocą w rodzinie. 3. Liczba publikacji tematycznych.
2. Usystematyzowanie form pracy z osobami dotkniętymi przemocą w rodzinie.	Wskaźniki: 1. Liczba programów ochrony ofiar przemocy w rodzinie. 2. Liczba programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie.

Obszar: Współpraca pomiędzy podmiotami realizującymi zadania w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie	
1. Wymiana doświadczeń, wiedzy, inicjowanie wspólnych przedsięwzięć z instytucjami, służbami działającymi w obszarze i na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej na szczeblu krajowym i wojewódzkim.	Wskaźniki: 1. Liczba spotkań, paneli, konferencji poświęconych wymianie wiedzy, doświadczeń oraz umacnianiu współpracy. 2. Liczba uczestników spotkań, paneli, konferencji. 3. Liczba wspólnych przedsięwzięć.
2. Rozwój współpracy podmiotów realizujących działania w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie.	Wskaźniki: 1. Liczba inicjatyw podjętych we współpracy.
3. Upowszechnianie „dobrych praktyk” w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.	Wskaźniki: 1. Liczba upowszechnionych „dobrych praktyk”. 2. Liczba odbiorców informacji dotyczących „dobrych praktyk” . 3. Liczba wdrożonych „dobrych praktyk”.
Obszar: Wzmacnianie lokalnych systemów przeciwdziałania przemocy w rodzinie	
1. Podnoszenie poziomu wiedzy i doskonalenie umiejętności osób pracujących w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie.	Wskaźniki: 1. Liczba pozaszkolnych form podnoszenia kwalifikacji i umiejętności w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie (w tym szkolenia specjalistyczne, warsztaty, wykłady i panele eksperckie). 2. Liczba przeszkolonych osób.
2. Rozwój i wspieranie działań mających na celu przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu osób pracujących bezpośrednio z osobami dotkniętymi przemocą w rodzinie, w tym superwizji, grup wsparcia, coachingu itp.	Wskaźniki: 1. Liczba inicjatyw i działań mających charakter wspierający osoby bezpośrednio pracujące z osobami dotkniętymi przemocą w rodzinie. 2. Liczba uczestników tych inicjatyw i działań.
3. Promowanie i wspieranie inicjatyw oddziałujących na postawy społeczności lokalnych i zwiększających ich gotowość do angażowania się w pomoc rodzinom dotkniętym problemem przemocy.	Wskaźniki: 1. Liczba inicjatyw i przedsięwzięć. 2. Liczba osób objętych oddziaływaniem.
4. Pomoc merytoryczna o charakterze interdyscyplinarnym zapewniana poprzez dostarczanie, upowszechnianie materiałów edukacyjnych w zakresie procedur postępowania zaradczego, interwencyjnego, wspierającego wobec przemocy w rodzinie.	Wskaźniki: 1. Liczba przygotowanych materiałów edukacyjnych. 2. Liczba odbiorców materiałów edukacyjnych, wskazówek i rekomendacji.

FINANSOWANIE PROGRAMU

Podstawowym źródłem finansowania działań Samorządu Województwa Zachodniopomorskiego ujętych w Wojewódzkim Programie Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2016-2020 jest budżet Województwa Zachodniopomorskiego, ze szczególnym uwzględnieniem kwot ujętych w Wieloletniej Prognozie Finansowej Województwa Zachodniopomorskiego.

Wśród innych źródeł wskazać można m.in.:

- środki krajowe pochodzące z budżetu państwa (np. w ramach realizacji zadań zleconych z zakresu administracji rządowej, środki programów krajowych – głównie Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, Narodowy Program Ochrony Zdrowia Psychicznego);
- środki finansowe pochodzące z funduszy europejskich dostępne w ramach nowej perspektywy finansowej 2016-2020;
- udział finansowy/rzeczowy partnerów lokalnych i ponadlokalnych, krajowych i zagranicznych we wspólnie podejmowanych inicjatywach – adekwatny do posiadanych możliwości oraz korzyści osiągniętych dzięki współdziałaniu.

Wśród preferowanych form współpracy wskazać można partnerstwa publiczno-publiczne, publiczno-społeczne oraz publiczno-prywatne.

TABELA 17 Wykonanie budżetu województwa dla wydatków na zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w latach 2012-2014.

	2012	2013	2014	2015
Wykonanie budżetu dla wydatków na zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie	111 499,99	124 999,41	134 869,61	122 500,00
W tym dotacja otrzymana z budżetu państwa w związku z realizacją Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014 - 2020	X	15 000,00	15 000,00	15 000,00

Źródło: Urząd Marszałkowski Województwa Zachodniopomorskiego w Szczecinie.

MONITORING I EWALUACJA

Monitoring ma na celu zapewnienie zgodności realizacji Programu z założeniami i celami wcześniej zatwierdzonymi w dokumentach programowych.

Monitoring i ewaluacja realizacji Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Przemocy na lata 2016-2020 pozwoli na skuteczne wdrażanie założeń programowych, uzupełnianie treści Programu o bieżące i nowe kierunki działań, dostosowujące go do wymogów odbiorców oraz zmian zachodzących w otoczeniu zewnętrznym i wewnętrznym realizowanych celów.

Ocena realizacji programu dokonywana będzie przede wszystkim w oparciu o określone mierniki/wskaźniki, związane ze zbieraniem i analizą odpowiednich danych statycznych przez realizatorów programu. Program będzie na bieżąco poddawany przeglądowi oraz aktualizacji. W celu zapewnienia wysokiej jakości monitoringu i ewaluacji powołana zostanie Grupa Ekspertów ds. Przeciwdziałania Przemocy. Do zadań Grupy należy będzie opracowanie, realizacja, koordynowanie i monitorowanie Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2016- 2020.

Monitoring będzie dotyczył:

- 1) celów i rezultatów Programu,
- 2) określenia stopnia zgodności realizacji celów i rezultatów Programu,
- 3) sygnalizowania pojawiających się problemów,
- 4) doskonalenia realizacji Programu, poprzez dostarczanie informacji służących zwiększeniu jego efektywności.

Narzędzia monitoringu:

- 1) roczne sprawozdanie z realizacji Programu, które będzie przedkładane do akceptacji Zarządowi Województwa Zachodniopomorskiego,
- 2) Analizy danych statystycznych, badania empiryczne, ankiety,
- 3) Raporty finansowe określające stopień wykorzystania budżetu.

Ewaluacja Programu

Ewaluacja jest wartościowaniem, oceną, szacowaniem zalet i wartości, procesem zbierania danych i ich interpretacji w celu podejmowania decyzji, dotyczących doboru środków do osiągnięcia określonych celów. Ocenę czyli ewaluację programu można zdefiniować jako określenie jego wartości w odniesieniu do wcześniej zdefiniowanych kryteriów i w oparciu o odpowiednie informacje. Przewiduje się coroczny monitoring oraz ewaluację realizacji Programu.

Wskaźniki monitoringu/ ewaluacji Programu:

- 1) Liczba osób objętych edukacją na temat zjawiska przemocy w rodzinie,
- 2) Liczba zrealizowanych godzin zajęć edukacyjnych na temat przemocy,
- 3) Liczba badań empirycznych dotyczących przemocy,
- 4) Liczba i wykaz instytucji, służb, organizacji i środowisk czynnie zaangażowanych w Program,
- 5) Liczba szkoleń z zakresu rozwiązywania problemów przemocy w rodzinie i liczba osób biorących w nich udział,
- 6) Liczba publikacji dotyczących problematyki przemocy w rodzinie,
- 7) Liczba kampanii społecznych,
- 8) Liczba konferencji, paneli, seminariów, warsztatów,
- 9) Liczba uczestników konferencji, paneli, seminariów, warsztatów,
- 10) Liczba szkoleń dotyczących metod i form pracy ze sprawcą przemocy w rodzinie,

Zakłada się, że w oparciu o wyżej wymienione wskaźniki, monitoring i ewaluacja realizacji Programu prowadzony będzie we współpracy ze wszystkimi służbami z obszaru województwa zachodniopomorskiego, które w zakresie swoich kompetencji realizują zadania związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie, oraz podmiotami i organizacjami, którym takie zadania zlecono do realizacji na podstawie stosownych umów lub porozumień.

SPIS TABEL

TABELA 1 Charakterystyka społeczno-demograficzna przedstawicieli zespołów interdyscyplinarnych, którzy uczestniczyli w badaniu ankietowym (N=89).

TABELA 2 Dane dotyczące zjawiska przemocy na terenie regionu w latach 2009-2014.

TABELA 3 Osądzeni według rodzajów przestępstw za czyny kwalifikujące się jako przemoc w rodzinie art. 2 pkt 2 ustawy z dn. 29 lipca 2005 o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

TABELA 4 Osądzeni według rodzajów przestępstw za czyny kwalifikujące się jako przemoc w rodzinie wg art. 2 pkt 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

TABELA 5 Tabela Osądzeni z art. 207 kk.

TABELA 6 Środki karne nałożone prawomocnym orzeczeniem, w tym wobec osób skazanych za czyny kwalifikujące się jako przemoc w rodzinie za rok 2014, w związku z wprowadzeniem obowiązku sprawozdawczego.

TABELA 7 Orzekane środki probacyjne, w tym wobec osób skazanych za czyny kwalifikujące się jako przemoc w rodzinie za rok 2014, w związku z wprowadzeniem obowiązku sprawozdawczego.

TABELA 8 Gminna infrastruktura instytucji pomagających ofiarom przemocy w rodzinie w województwie zachodniopomorskim w latach 2009-2013.

TABELA 9 Powiatowa infrastruktura instytucji pomagających ofiarom przemocy w rodzinie w województwie zachodniopomorskim w latach 2009-2013.

TABELA 10 Formy udzielonej ofiarom przemocy pomocy przez samorządy gminne w województwie zachodniopomorskim w latach 2009-2013.

TABELA 11 Liczba wypełnionych „Niebieskich Kart” w samorządzie gminnym i powiatowym w województwie zachodniopomorskim w latach 2009-2013.

TABELA 12 Formy działań kierowanych do sprawców przemocy w samorządzie gminnym i powiatowym w województwie zachodniopomorskim w latach 2009-2013.

TABELA 13 Charakterystyka społeczno-demograficzna przedstawicieli zespołów interdyscyplinarnych, którzy uczestniczyli w badaniu ankietowym (N=89).

TABELA 14 Wykonanie budżetu województwa dla wydatków na zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w latach 2012-2014.

TABELA 15 Podmioty realizujące programy korekcyjno-edukacyjne dla sprawców przemocy w rodzinie w województwie zachodniopomorskim.

TABELA 16 Wykaz jednostek specjalistycznego poradnictwa w województwie zachodniopomorskim.

Tabela 17 Wykaz Specjalistycznych Ośrodków Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie w województwie zachodniopomorskim

BIBLIOGRAFIA

1. Basak A.M., Uwarunkowania przemocy w rodzinie, *Pedagogika rodziny*, Kwartalnik (2)1 2012, Warszawa.
2. Gill D.G., Violence against children, 1970, Cambridge.
3. Kowalewski M., Nowak A., Thurow R., Czy kultura może wzmacniać spójność społeczną?, 2011, Szczecin.
4. Mazur J., Przemoc w rodzinie, 2002, Warszawa.
5. Michalska K., Jaszczak-Kuźmińska D., Przemoc w rodzinie, 2007, Warszawa.
6. Pospieszyl I., Patologie społeczne, 2008, Warszawa.
7. Pospieszyl I., Przemoc w rodzinie, 1999, Warszawa.
8. *Report of the Consultation on Child Abuse Prevention [Raport z konsultacji w sprawie zapobiegania krzywdzeniu dzieci]*, Światowa Organizacja Zdrowia (WHO), 1999.
9. Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego ONZ 40/34 z dnia 29 listopada 1985 r.
10. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 lutego 2011r. w sprawie standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, kwalifikacji osób zatrudnionych w tych ośrodkach, szczegółowych kierunków prowadzenia oddziaływań korekcyjno - edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz kwalifikacji osób prowadzących oddziaływania korekcyjno-edukacyjne (Dz.U. Nr 50, poz.259).
11. „Diagnoza i porównanie skali zjawiska przemocy w rodzinie oraz ocena efektywności działań podejmowanych na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie”, zostało przeprowadzone przez firmę WYG PSDB sp. z o.o. na przełomie lipca i sierpnia 2014 roku na zlecenie Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej.
12. Główny Urząd Statystyczny, Ubóstwo ekonomiczne w Polsce w 2014 roku, Warszawa.
13. Opracowanie własne Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Szczecinie na podstawie sprawozdania o rynku pracy MPiPS - 01, załącznika 1 do sprawozdania MPiPS - 01 i danych Głównego Urzędu Statystycznego.

RAMOWY PROGRAM ODDZIAŁYWAŃ KOREKCYJNO-EDUKACYJNYCH DLA OSÓB STOSUJĄCYCH PRZEMOC W RODZINIE

Wprowadzenie

Na mocy art. 6 pkt 3 ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2005 r. Nr 180, poz. 1493 z późn. zm.) Samorząd Województwa zobligowany jest do opracowania ramowego programu oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie. Niniejszy Ramowy program oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie (zwany dalej programem) stanowi wypełnienie ciążących na samorządzie województwa zapisów ustawowych.

Celem oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych jest zmiana zachowań i postaw osób stosujących przemoc. Założeniem programu jest ukierunkowanie sprawcy ku rozpoznaniu przyczyn i skutków jego zachowań oraz pomoc w dokonaniu zmian tych zachowań. Ramowy program stanowi swego rodzaju wytyczne do realizacji programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych.

1. Akty prawne

Poniżej usystematyzowane zostały założenia formalno-prawne programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych na podstawie:

- 1) Rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 lutego 2011 r. w sprawie standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, kwalifikacji osób zatrudnionych w tych ośrodkach, szczegółowych kierunków prowadzenia oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz kwalifikacji osób prowadzących oddziaływania korekcyjno-edukacyjne, określa podstawowe założenia realizacji działań korekcyjno-edukacyjnych.
- 2) Wytycznych do realizacji programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie w województwie zachodniopomorskim na rok 2015.

2. Cele działań programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych

- 1) powstrzymanie osoby stosującej przemoc w rodzinie przed dalszym stosowaniem przemocy;
- 2) rozwijanie umiejętności samokontroli i współżycia w rodzinie;
- 3) kształtowanie umiejętności w zakresie wychowywania dzieci bez używania przemocy w rodzinie;
- 4) uznanie przez osobę stosującą przemoc w rodzinie swojej odpowiedzialności za stosowanie przemocy;
- 5) zdobycie i poszerzanie wiedzy na temat mechanizmów powstawania przemocy w rodzinie;
- 6) zdobycie umiejętności komunikowania się i rozwiązywania konfliktów w rodzinie bez stosowania przemocy;
- 7) uzyskanie informacji o możliwościach podejmowania działań terapeutycznych.

Istotnym jest, aby konstrukcja programu oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych pozwalała na osiągnięcie powyższych celów.

3. Reguły uczestnictwa w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych

Działania korekcyjno-edukacyjne kierowane są w szczególności do:

- 1) osób skazanych za czyny związane ze stosowaniem przemocy w rodzinie, odbywających karę pozbawienia wolności w zakładach karnych albo wobec których sąd warunkowo zawiesił wykonanie kary, zobowiązując je do uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych;
- 2) osób stosujących przemoc w rodzinie, które uczestniczą w terapii leczenia uzależnienia od alkoholu lub narkotyków, lub innych środków odurzających, substancji psychotropowych albo środków zastępczych, dla których oddziaływania korekcyjno-edukacyjne mogą stanowić uzupełnienie podstawowej terapii;
- 3) osób, które w wyniku innych okoliczności zgłaszają się do uczestnictwa w programie korekcyjno-edukacyjnym.

Reguły uczestnictwa powinny być zawarte w formie dokumentu podpisywanego przez uczestników działań, zawierającego zobowiązania uczestników do:

- 1) systematycznej obecności na zajęciach;
- 2) bezpiecznego i zgodnego z zasadami współżycia społecznego zachowania w trakcie uczestnictwa w zajęciach;
- 3) powstrzymania się od przemocowych zachowań i postaw w kontaktach z członkami rodziny i z innymi ludźmi.

Warunkiem przyjęcia osoby do programu powinno być uznanie przez nią faktu stosowania przemocy we własnej rodzinie. Osobę stosującą przemoc w rodzinie, u której zostało rozpoznane uzależnienie od alkoholu lub narkotyków, lub innych środków odurzających, substancji psychotropowych albo środków zastępczych, kieruje się w pierwszej kolejności na terapię uzależnienia. Do programu nie mogą być kwalifikowane osoby z zaburzeniami psychicznymi oraz neurologicznymi, np. zaburzeniami psycho-organicznymi, bez wcześniejszej konsultacji psychiatrycznej czy neurologicznej. Osoby te mogą być uczestnikami programu, jeżeli psychiatra lub neurolog nie zgłasza przeciwwskazań.

Diagnoza

Informacje służące diagnozie mogą pochodzić od samej osoby stosującej przemoc w rodzinie, jak i od innych osób, np. funkcjonariusza policji, kuratora, pracownika socjalnego, rodziny. Diagnoza prowadzona jest w formie wywiadu (w bezpośrednim kontakcie) z osobą stosującą przemoc. Zalecane jest także równoległe zebranie informacji o dokonanej przemocy od osób jej doświadczających oraz od innych służb posiadających taką wiedzę, np. policji, pracownika socjalnego, kuratora. Równoległe zbieranie informacji powierza się przygotowanemu do tego pracownikowi.

Jeżeli osoba stosująca przemoc w rodzinie zaprzecza stosowaniu przemocy lub nie wyraża zgody na współpracę, należy opracować szczegółowe reguły postępowania w takich przypadkach. Należy jednak pamiętać, że osoby stosujące przemoc w rodzinie rzadko podejmują współpracę służącą zmianie. Podstawą budowania relacji współpracy jest negocjowanie celu mieszczącego się w założeniach programu, który pozwoli na uruchomienie procesu motywacji do zmiany.

W trakcie wstępnej diagnozy należy rozpoznać, czy konieczne jest skierowanie osoby stosującej przemoc w rodzinie na konsultację psychologiczną, neurologiczną lub psychiatryczną.

Obszarami, które należy szczególnie uwzględnić są²²:

- a. Czy ofiarami przemocy są wyłącznie osoby z rodziny czy także spoza niej?
- b. Czy i w jakiej formie osoba doświadczyła przemocy w dzieciństwie, młodości lub w życiu dorosłym?
- c. Kto stosował przemoc wobec osoby diagnozowanej w dzieciństwie, młodości lub w życiu dorosłym?
- d. Czy osoba diagnozowana uzyskała pomoc wówczas, gdy sama doświadczała przemocy? Jeżeli tak, to jaką?
- e. Czy w dzieciństwie osoba diagnozowana prezentowała zaburzenia zachowania? Jeżeli tak, to jakie?
- f. Czy kiedykolwiek podejmowała próby samobójcze?
- g. Czy kiedykolwiek leczyła się psychiatrycznie?

²² A. Widera-Wysochańska A., Mechanizmy przemocy w rodzinie. Z pokolenia na pokolenie, Difin 2010.

- h. Czy u osoby diagnozowanej występują zaburzenia osobowości mające wpływ na jej przemocowe zachowanie oraz na proces jej leczenia? Jeżeli tak, to jakie?
- i. Czy kiedykolwiek miała trudności w relacjach z innymi ludźmi?
- j. Okoliczności skierowania do programu. Co sprawiło, że osoba zdecydowała się skontaktować z podmiotem oferującym pomoc dla osób stosujących przemoc w rodzinie? Jakie czynniki zewnętrzne i wewnętrzne na to wpłynęły?
- k. Aktualnie stosowana przemoc. Jakiego rodzaju przemoc jest stosowana i w jakim stopniu jest ona groźna dla otoczenia? Od jak dawna diagnozowana osoba stosuje daną przemoc? Wobec kogo ją stosuje? Jakie jest natężenie stosowanej przemocy? W celach diagnostycznych można użyć listy zachowań przemocowych. Należy dopytywać o szczegóły, aby zminimalizować manipulacje osoby stosującej przemoc w rodzinie.
- l. Sytuacja rodzinna. Należy zwrócić uwagę na model wychowywania dzieci, stosowanie przemocy wobec nich (kary cielesne) oraz na rodzaj relacji z partnerem.
- m. Sytuacja zawodowa. Czy osoba diagnozowana posiada pracę? Jak długie były jej okresy zatrudnienia? Jak często zmienia pracę? Jakie są przyczyny, motywy zmiany pracy?
- n. Reakcja na stres. Jak osoba diagnozowana reaguje na sytuacje stresowe i jakie stosuje strategie radzenia sobie ze stresem?
- o. Cechy osobiste istotne dla pracy korekcyjno-edukacyjnej. Jakich rodzajów zaprzeczeń używa osoba stosująca przemoc w rodzinie? Jakie postawy w sytuacjach trudnych są dla niej charakterystyczne? Jaki rodzaj zachowań prezentuje w kontakcie z prowadzącym diagnozę/program: współpracujący, zaprzeczający, pozornej zgody?

W przypadkach uzasadnionych merytorycznie diagnozę pogłębioną należy wykonać w początkowej fazie pracy korekcyjno-edukacyjnej, np. w sytuacji, kiedy uczestnik programu wykazuje zachowania wskazujące na zaburzenia osobowości typu borderline lub dyssocjalne, obniżoną zdolność do rozumienia, lub zaobserwowano inne niepokojące objawy utrudniające nawiązanie z nim kontaktu. Pogłębioną diagnozę realizuje się również w trakcie uczestniczenia osoby w programie. Szczególnie należy objąć diagnozą takie obszary życia, jak:

- a. historia relacji i poprzednich związków, w których występowała przemoc,
- b. historia interwencji związanych z przemocą,
- c. historia pomocy medycznej i psychoterapeutycznej w zakresie zaburzeń psychicznych,
- d. doświadczenia związane z nadużywaniem alkoholu i narkotyków,
- e. historia agresywnych i przemocowych zachowań w innych sytuacjach życiowych,
- f. kontakty z wymiarem sprawiedliwości,
- g. historia edukacyjno-zawodowa,
- h. charakterystyka szczegółowa zachowań i postaw przemocowych,
- i. historia rodziny (pochodzenie).

Podział na grupy w ramach prowadzenia działań korekcyjno-edukacyjnych

Zalecane kryteria podziału grup:

- Wiek osób stosujących przemoc w rodzinie

U osób w wieku do 18 lat zachowania agresywne traktowane są przeważnie jako reakcja na problemy w funkcjonowaniu rodziny lub wynikają z zaburzeń. Osoby te nie powinny uczestniczyć w programach korekcyjno-edukacyjnych, lecz w zajęciach grup socjoterapeutycznych, resocjalizacyjnych. Natomiast rodzice tych osób powinni zostać skierowani do programów ukierunkowanych na wzmocnienie kompetencji opiekuńczo-wychowawczych. Osoby powyżej 18 lat powinny być kierowane do programu korekcyjno-edukacyjnego.

- Płeć osób stosujących przemoc w rodzinie

Grupy uczestników programu mogą być koedukacyjne, natomiast w pracy należy uwzględniać specyfikę przemocy stosowanej przez mężczyzn oraz kobiety.

- Rodzaj dokonywanej przemocy

Pierwszą grupę stanowią osoby stosujące przemoc (fizyczną, emocjonalną, ekonomiczną oraz seksualną) wobec bliskiej osoby dorosłej. Kolejną grupą - osoby stosujące przemoc seksualną wobec dzieci. Ostatnią grupę stanowią osoby stosujące inną przemoc wobec dzieci, w tym przemoc emocjonalną, fizyczną i zaniedbanie.

Formy pracy

Należy pamiętać, że oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie nie prowadzi się w miejscach, w których udziela się pomocy i wsparcia ofiarom przemocy w rodzinie. Działania te powinny być prowadzone przede wszystkim w formie spotkań grupowych, uzupełnionych pracą indywidualną. Łączny czas programu powinien obejmować nie mniej niż 60 godzin zajęć grupowych /minimum 12 spotkań/. Przerwy między kolejnymi zajęciami nie powinny być dłuższe niż tydzień. Grupy powinny liczyć maksymalnie 15 uczestników. Warunkiem ukończenia programu jest udział uczestnika w minimum 70% spotkań w ramach programu oraz osiągnięcie celów wynikających z rozporządzenia, które zostały przytoczone powyżej. Ukończenie programu potwierdzone zostaje stosownym dokumentem. Wskazaniem do pozostania w programie są wskaźniki zmiany. Jeżeli osoba nie wykazuje zmian w procesie oddziaływań oraz nadal stosuje przemoc wobec członków rodziny lub w innych sytuacjach, może to stanowić podstawę do wyłączenia jej z programu. Zdarza się, że osoba stosująca przemoc w rodzinie deklaruje chęć zmiany i uczestniczenia w programie, ale jest to jeden ze sposobów manipulowania, służącego uniknięciu odpowiedzialności lub kary.

Rekomendowana zawartość merytoryczna programu

Tematy:

- 1) Definicja i typy przemocy aktywnej i biernej (fizyczna, psychiczna, emocjonalna, ekonomiczna, seksualna, symboliczna);
- 2) Społeczne mechanizmy przemocy (stereotypy, przekonania społeczne, mity);
- 3) Objawy przemocy;
- 4) Psychologiczne mechanizmy przemocy: zaprzeczanie przemocy, gry interpersonalne, manipulacje, transmisja międzypokoleniowa, mechanizmy przemocy związanej z płcią, przemoc wobec dzieci, przemoc partnerska, przemoc wobec osób starszych, uzależnienia a przemoc, zasady budowania dobrych relacji interpersonalnych, szacunek wobec siebie i innych, nawroty w przemocy.

Realizacja każdego tematu powinna opierać się na trzech elementach:

- 1) Edukacyjno-poznawczym, który polega na wprowadzaniu nowych treści oraz wyjaśnianiu uczestnikom zagadnień na temat przemocy. Dobór treści edukacyjnych powinien uwzględniać założone cele programu, czas jego trwania i specyfikę uczestników oraz wykształcenie i przeszkolenie realizatorów. Poruszana tematyka powinna dotyczyć²³: społeczno-kulturowych źródeł i okoliczności towarzyszących przemocy domowej, problemu władzy i kontroli w relacjach międzyludzkich, planowania i rozwijania samokontroli, alkoholu i patologii życia rodzinnego, przemocy seksualnej, komunikacji interpersonalnej, promocji pozytywnych standardów i wartości, tolerancji i szacunku wobec osób starszych i niepełnosprawnych.
- 2) Autodiagnostycznym – są to działania, które pozwalają uczestnikom na identyfikację własnych zachowań agresywnych.
- 3) Wprowadzaniu i ćwiczeniu zmian, czyli rozwijaniu umiejętności służących zaprzestaniu krzywdzenia innych oraz uczeniu się nowych umiejętności – „praca na zasobach”.

Współpraca z osobami krzywdzonymi

Celem współpracy z osobami krzywdzonymi jest zapewnienie im bezpieczeństwa poprzez uzyskanie informacji na temat doznawanej przez nie przemocy oraz ocena stopnia zagrożenia ze strony osoby stosującej przemoc - uczestnika programu. Informacje, które zostaną uzyskane w trakcie spotkania, nie mogą być w żaden sposób ujawnione osobie stosującej przemoc domową. W przypadku dzieci – ofiar przemocy, informacje uzyskujemy od niekrzywdzących opiekunów lub instytucji, takich jak: szkoła, przedszkole, placówki opiekuńcze, kurator, OPS i inne. Należy mieć szczególnie na uwadze:

- 1) Pierwszy kontakt z osobą krzywdzoną powinien być osobisty – jest to optymalne założenie (spotkanie z prowadzącym program lub z inną osobą przygotowaną do pracy z osobami doświadczającymi przemocy w rodzinie). Informacje w ten sposób uzyskane muszą być zabezpieczone przed jakąkolwiek możliwością ujawnienia osobie stosującej przemoc w rodzinie.

---

²³ Wytyczne do tworzenia modelowych programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie
Załącznik Nr 2 Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie

- 2) Kontakt z osobą krzywdzoną może odbywać się na terenie instytucji przeznaczonej do tego celu lub w domu osoby krzywdzonej.
- 3) Kontakt z osobą krzywdzoną może być podejmowany drogą telefoniczną, mailową lub inną.
- 4) Należy pamiętać, iż osoba doświadczająca przemocy ma prawo odmówić kontaktu.

4. Kwalifikacje realizatorów programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych

Zgodnie z przepisami realizator powinien posiadać:

- 1) ukończone studia II stopnia na jednym z kierunków: psychologia, pedagogika, pedagogika specjalna, nauki o rodzinie, politologia, politologia i nauki społeczne w zakresie pedagogiki opiekuńczo-wychowawczej, resocjalizacji lub pracy socjalnej, albo na innym kierunku uzupełnionym studiami podyplomowymi w zakresie psychologii, pedagogiki, resocjalizacji.
- 2) posiada zaświadczenie o ukończeniu szkoleń w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie w wymiarze co najmniej 100 godzin, w tym w wymiarze 50 godzin w zakresie pracy z osobami stosującymi przemoc w rodzinie, oraz ma udokumentowany co najmniej 3-letni staż pracy w instytucjach realizujących zadania na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

5. Ewaluacja i monitoring programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych

Przepisy prawa w przytoczonym powyżej rozporządzeniu stanowią, że przebieg i efekty oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie objęte są działaniami monitorującymi i ewaluacyjnymi prowadzonymi przez powiat lub podmioty, którym powiat zlecił realizację prowadzenia oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych, a wyniki tych działań są wykorzystywane w pracach nad doskonaleniem i upowszechnianiem dalszych metod oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych.

Monitoring

W trakcie trwania programu realizatorzy powinni utrzymywać kontakt z osobami, wobec których sprawcy uczestniczący w programie stosowali przemoc. Formy tego kontaktu powinny chronić bezpieczeństwo osób doświadczających przemocy i dostarczać rzetelnych informacji o zachowaniach uczestników programu wobec członków rodziny. Monitoringowi podlegają zachowania przemocowe stosowane przez uczestnika programu. Podmiot zlecający realizację programu we współpracy z instytucjami kierującymi do programu tworzy system monitorowania zachowania osób uczestniczących w programie, w trakcie trwania programu i do 3 lat po jego ukończeniu. Zwiększona intensywność monitoringu zależy od osoby realizującej program korekcyjno-edukacyjny. Wskazaniem do częstszego monitoringu jest stwierdzenie przez osobę prowadzącą oddziaływanie (lub współpracujące służby/podmioty) brak zmiany zachowania uczestnika programu i wysoki poziom zagrożenia osób doznających przemocy ze strony uczestnika programu. Monitoring może przeprowadzać osoba realizująca oddziaływanie korekcyjno-edukacyjne, inna osoba lub podmiot wyznaczony do tego zadania. Monitoring może być prowadzony we współpracy z innymi służbami: policją, kuratorami, pracownikami socjalnymi, asystentami rodziny i innymi, co wymaga wcześniejszego ustalenia zasad współpracy w tym zakresie.

Ewaluacja

Samorząd powiatowy powinien opracować wskaźniki, które pozwolą na ocenę wykonania zadania przez realizatora, ze szczególnym uwzględnieniem osiągnięcia celów określonych w cytowanym powyżej rozporządzeniu. Program korekcyjno-edukacyjny dla osób stosujących przemoc w rodzinie podlega ewaluacji w celu usprawnienia, rozwoju i zwiększenia efektywności prowadzonych oddziaływań. Oceny efektywności programu dokonywać można na podstawie następujących kryteriów:

- 1) Liczby osób, które zgłosiły się oraz zostały zgłoszone do udziału w programie;
- 2) Liczby osób, które przystąpiły do programu;
- 3) Liczby osób, które ukończyły program;
- 4) Liczby osób, które powstrzymały się od stosowania przemocy domowej lub zmniejszyły jej częstotliwość, lub natężenie (na łagodniejszą formę) – dane uzyskujemy z monitoringu;
- 5) Jakościowej analizy oceny efektów programu.

6. Modele programów dla sprawców

Wytyczne do tworzenia modelowych programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie Załącznik Nr 2 do Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, mimo że zostały opracowane w 2000 roku, nadal stanowią aktualny przegląd realizowanych ujęć teoretycznych modelowych programów dla sprawców²⁴.

1. Pierwsze programy dla sprawców przemocy domowej zostały opracowane ponad ćwierć wieku temu w Stanach Zjednoczonych. Aktualnie w większości stanów USA zostały opracowane standardy realizacji takich programów, które w większości są realizowane w ścisłej współpracy z instytucjami wymiaru sprawiedliwości. Podobna sytuacja ma miejsce w Australii i w Kanadzie oraz w krajach skandynawskich.

W praktyce zawartość większości realizowanych w przeszłości programów jest zlokalizowana w obrębie kilku modeli zbudowanych w oparciu o różne koncepcje wyjaśniania przyczyn przemocy. Współcześnie coraz częściej można zaobserwować poszukiwanie modelu integrującego wszystkie tradycyjnie zróżnicowane podejścia.

2. Model społeczno-kulturowy oparty jest na społeczeństwie patriarchalnym. W modelu, który zakłada, że sprawcami przemocy w rodzinie są mężczyźni, często postulowanym przez ruchy i organizacje feministyczne, podkreśla się, że mężczyźni są wychowywani i socjalizowani w taki sposób, że postrzegają stosowanie przemocy jako akceptowane kulturowo narzędzie wywierania wpływu i sprawowania kontroli w relacjach intymnych. W tym modelu przemoc jest rozumiana przede wszystkim jako specyficzny aspekt relacji między mężczyznami i kobietami dotyczący dążenia do władzy, dominacji i kontroli. Zdaniem specjalistów przemoc domowa jako narzędzie utrzymywania męskiej władzy w domu jest nadal wzmacniana historyczną i wywodzącą się z patriarchalnego społeczeństwa tolerancją dla zachowań przemocowych wobec kobiet. Interwencje wobec sprawców prowadzone w tym modelu są oparte na rygorystycznie zorganizowanych formach obowiązkowego uczestnictwa w sesjach edukacyjnych. Mężczyźni w tych programach są edukowani w zakresie tematów związanych z ideą równości płci i prawami kobiet, z seksizmem i z kulturowymi stereotypami promującymi męską dominację, analizowane są ich osobiste tendencje do korzystania z tych stereotypów. Mężczyźni uczą się sprawowania skutecznej kontroli nad zachowaniami przemocowymi wobec partnerek. Najbardziej znanym programem realizującym założenia tego modelu jest tzw. „Program z Duluth”.

3. W modelu przemocy rozpatrywanej z perspektywy systemu rodzinnego analiza przemocy koncentruje się na strukturze rodziny, a przyczyny przemocy są wyjaśniane faktami występowania zaburzeń w relacjach rodzinnych i dysfunkcjonalności systemu komunikacji wewnątrz rodziny. W modelu tym partnerzy są postrzegani jako współodpowiedzialni za przyczynianie się do eskalacji konfliktów. Rozróżnianie ofiar i sprawców nie jest wyraźne i jednoznaczne. Z tej perspektywy interwencje wobec sprawców prowadzone są na ogół w formie poradnictwa małżeńskiego lub rodzinnego. Celem jest umocnienie i zwiększenie bezpieczeństwa w rodzinie. Poradnictwo jest skoncentrowane na uczeniu umiejętności zdrowego komunikowania się i unikania przemocy. Obie strony uczą się jak zmieniać swoje zachowanie. Zwolennikami tego modelu byli terapeuci zajmujący się systemową terapią rodzin. Model ten w ostatniej dekadzie został poddany zdecydowanej krytyce ze strony większości specjalistów i organizacji zajmujących się przemocą w rodzinie. W większości stanów USA w standardach programów dla sprawców zapisano zakaz stosowania tego modelu, ponieważ tworzył on dodatkowe zagrożenia dla krzywdzonych ofiar przemocy oraz rozpraszał odpowiedzialność za akty przemocy.

4. W modelu przemocy rozpatrywanej z perspektywy podejścia skoncentrowanego na rozwiązaniu analiza przemocy przyjmuje za czynniki równoważne strukturę rodziny i systemu społecznego, indywidualne patologie jej członków, występowanie zaburzeń w relacjach rodzinnych i dysfunkcjonalność systemu komunikacji wewnątrz rodziny. W modelu tym rozróżnianie ofiary i sprawcy jest pozostawione do oceny instytucji wymiaru sprawiedliwości. Terapeuta odnosi się w swojej pracy do reguł społecznych, także w postaci norm prawnych. Naczelne zadanie osoby pomagającej polega na prowadzeniu oddziaływań korekcyjnych, opartych na wzmacnianiu postaw pozytywnych i odrzucaniu negatywnych. Podkreślane jest znaczenie budowania motywacji do zmiany, akceptowana jest tzw. motywacja zewnętrzna. Celem jest umocnienie i zwiększenie bezpieczeństwa w rodzinie poprzez uczenie umiejętności zdrowego komunikowania się i zachowań alternatywnych wobec przemocy.

---

²⁴ Wytyczne do tworzenia modelowych programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie Załącznik Nr 2 Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie

Przyjmuje się możliwość wpływania na sytuację przemocy przez obie strony - uczą się one jak zmieniać swoje zachowanie. Z tej perspektywy interwencje wobec sprawców prowadzone są w formie terapii indywidualnej lub grupowej, dopuszcza się stosowanie poradnictwa małżeńskiego lub rodzinnego. Takie podejście wymaga odpowiednich kompetencji osób prowadzących terapię i zwrócenie szczególnej uwagi na przestrzeganie zasad etyki zawodowej.

5. Współcześnie w programach dla sprawców dominuje poszukiwanie modelu integracyjnego, tzn. łączącego wybrane elementy tradycyjnych modeli. Dotyczy to przede wszystkim integracji następujących elementów:

- a. edukacji na temat kulturowo-obyczajowych zjawisk wspierających i przeciwstawiających się przemocy oraz konfrontowania ich ze stereotypami promującymi przemoc,
- b. promocji wartości i idei wspierających godność osoby, dobro rodziny, równość płci oraz prawa kobiet i dzieci, a także odpowiedzialność za osobiste decyzje i gotowość ochrony słabszych,
- c. stosowania procedur behawioralno-poznawczych w celu korygowania postaw i zachowań związanych z przemocą,
- d. uczenia umiejętności konstruktywnej komunikacji interpersonalnej oraz samokontroli.

RAMOWY PROGRAM OCHRONY OFIAR PRZEMOCY W RODZINIE

WPROWADZENIE

Art. 6 ust. 6 pkt 3 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. 2015, poz. 1390) nakłada na samorząd województwa zadanie opracowania ramowego programu ochrony ofiar przemocy w rodzinie.

Celem oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych jest zmiana zachowań i postaw osób stosujących przemoc. Założeniem programu jest ukierunkowanie sprawcy na rozpoznanie przyczyn i skutków jego zachowań oraz pomoc w dokonaniu zmian tych zachowań. Ramowy program stanowi także wytyczne do realizacji programów oddziaływań na rzecz ochrony ofiar przemocy w rodzinie.

PRAWNA OCHRONA OSÓB DOŚWIADCZAJĄCYCH PRZEMOCY W RODZINIE

Podstawowe akty prawne istotne z punktu widzenia ochrony osób przed przemocą w rodzinie:

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. 1997r. Nr 78, poz. 483): art. 40, art. 41, art. 47, art. 71; zapewniają ochronę osób, w tym dzieci, przed przemocą domową;
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz. U. z 1997 r. Nr 88, poz. 553, z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. z 2012 r. poz. 788, z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 1997 r. Nr 89, poz. 555, z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2005 r. Nr 180, poz. 1493, z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2013 r. poz. 182, j. t. z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2012 r. poz. 1356, z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz. U. z 2011 r. Nr 287, poz. 1687, z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572, z późn. zm.);
- Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020 (Monitor Polski z dnia 9 czerwca 2014 r. Uchwała Nr 76 Rady Ministrów);
- Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 22 lutego 2011 r. w sprawie standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, kwalifikacji osób zatrudnionych w tych ośrodkach, szczegółowych kierunków prowadzenia oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz kwalifikacji osób prowadzących oddziaływania korekcyjno-edukacyjne. (Dziennik Ustaw nr 50 poz. 259 z 8 marca 2011 r.);
- Rozporządzenie Rady Ministrów z 13 września 2011 r. w sprawie procedury "Niebieskie Karty" oraz wzorów formularzy "Niebieska Karta".

W sądowych formularzach statystycznych za rok 2011 po raz pierwszy uwzględniono statystyki przestępstw, które mogą zostać zakwalifikowane jako przemoc w rodzinie, wg art. 2 pkt 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, są to m.in.:

- art. 148 § 1 k.k. – zabicie człowieka podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 8, karze 25 lat pozbawienia wolności albo karze dożywotniego pozbawienia wolności;
- art. 148 § 2 k.k. – zabicie człowieka ze szczególnym okrucieństwem, w związku z wzięciem zakładnika, zgwałceniem albo rozbojem, w wyniku motywacji zasługującej na szczególne potępienie, z użyciem materiałów wybuchowych, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 12, karze 25 lat pozbawienia wolności albo karze dożywotniego pozbawienia wolności;
- art. 148 § 3 k.k. – karze określonej w § 2 podlega, kto jednym czynem zabija więcej niż jedną osobę lub był wcześniej prawomocnie skazany za zabójstwo oraz sprawca zabójstwa funkcjonariusza publicznego popełnionego podczas, lub w związku z pełnieniem przez niego obowiązków służbowych związanych z ochroną bezpieczeństwa ludzi, lub ochroną bezpieczeństwa lub porządku publicznego;

- art. 148 § 4 k.k. – zabicie człowieka pod wpływem silnego wzburzenia usprawiedliwionego okolicznościami, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10;
- art. 156 § 1 k.k. – spowodowanie ciężkiego uszczerbku na zdrowiu człowieka w postaci: pozbawienia wzroku, słuchu, mowy, zdolności płodzenia, innego ciężkiego kalectwa, ciężkiej choroby nieuleczalnej lub długotrwałej, choroby realnie zagrażającej życiu, trwałej choroby psychicznej, całkowitej albo znacznej trwałej niezdolności do pracy w zawodzie lub trwałego, istotnego zeszpecenia lub zniekształcenia ciała, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10;
- art. 156 § 2 k.k. – działanie nieumyślne podlega karze pozbawienia wolności do lat 3;
- art. 156 § 3 k.k. – jeżeli następstwem czynu określonego w § 1 jest śmierć człowieka, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12;
- art. 157 § 1 k.k. – spowodowanie średniego i lekkiego uszczerbku na zdrowiu człowieka, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5;
- art. 189 k.k. – pozbawienie człowieka wolności podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5;
- art. 190 k.k. – grożenie innej osobie popełnieniem przestępstwa na jej szkodę lub szkodę osoby najbliższej, jeżeli groźba wzbudza w zagrożonym uzasadnioną obawę, że będzie spełniona, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2;
- art. 191 k.k. – stosowanie przemocy lub groźby bezprawnej w celu zmuszenia innej osoby do określonego działania, zaniechania lub znoszenia, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3;
- art. 191a k.k. – utrwalanie wizerunku nagiej osoby lub osoby w trakcie czynności seksualnej, używanie w tym celu wobec niej przemocy, groźby bezprawnej lub podstępny, i bez jej zgody rozpowszechnianie, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5;
- art. 197 § 1 k.k. – kto przemocą, groźbą bezprawną lub podstępem doprowadza inną osobę do obcowania płciowego, podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12;
- art. 197 § 2 k.k. – jeżeli sprawca, w sposób określony w § 1, doprowadza inną osobę do poddania się innej czynności seksualnej albo wykonania takiej czynności, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8;
- art. 197 § 3 k.k. – jeżeli sprawca dopuszcza się zgwałcenia wspólnie z inną osobą, wobec małoletniego poniżej lat 15, wobec wstępnego, zstępnego, przysposobionego, przysposabiającego, brata lub siostry, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3;
- art. 198 k.k. – wykorzystanie bezradności innej osoby lub wynikający z upośledzenia umysłowego lub choroby psychicznej brak zdolności tej osoby do rozpoznania znaczenia czynu lub pokierowania swoim postępowaniem, doprowadzenie jej do obcowania płciowego lub do poddania się innej czynności seksualnej albo do wykonania takiej czynności, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8;
- art. 199 k.k. – nadużycie stosunku zależności lub wykorzystanie krytycznego położenia, doprowadzenie innej osoby do obcowania płciowego lub do poddania się innej czynności seksualnej albo do wykonania takiej czynności, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3;
- art. 200 § 1 k.k. – obcowanie płciowe z małoletnim poniżej lat 15 lub dopuszczenie się wobec takiej osoby innej czynności seksualnej lub doprowadzenie jej do poddania się takim czynnościom albo do ich wykonania podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12;
- art. 201 k.k. – dopuszczanie się obcowania płciowego w stosunku do wstępnego, zstępnego, przysposobionego, przysposabiającego, brata lub siostry, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5;
- art. 202 § 1 k.k. – publiczne prezentowanie treści pornograficznych w taki sposób, że może to narzucić ich odbiór osobie, która tego sobie nie życzy, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2;
- art. 202 § 3 k.k. – kto w celu rozpowszechniania produkuje, utrwala lub sprowadza, przechowuje lub posiada albo rozpowszechnia lub prezentuje treści pornograficzne z udziałem małoletniego albo treści pornograficzne związane z prezentowaniem przemocy lub posługiwaniem się zwierzęciem, podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12;
- art. 202 § 4 k.k. – utrwalanie treści pornograficznych z udziałem małoletniego, kara pozbawienia wolności od roku do lat 10;
- art. 202 § 4a k.k. – przechowywanie, posiadanie lub uzyskiwanie dostępu do treści pornograficznych z udziałem małoletniego, kara pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5;

- art. 202 § 4b k.k. – produkowanie, rozpowszechnianie, prezentowanie, przechowywanie lub posiadanie treści pornograficznych przedstawiające wytworzony albo przetworzony wizerunek małoletniego uczestniczącego w czynności seksualnej podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2;
- art. 203 k.k. – doprowadzenie przemocą, groźbą bezprawną, podstępem lub wykorzystując stosunek zależności lub krytyczne położenie, doprowadza inną osobę do uprawiania prostytucji podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10;
- art. 207 § 1 k.k. – znęcanie się fizyczne lub psychiczne nad osobą najbliższą lub nad inną osobą pozostającą w stałym lub przemijającym stosunku zależności od sprawcy; nad małoletnim lub osobą nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny - kara pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5;
- art. 207 § 2 k.k. – jeżeli czyn określony w § 1 połączony jest ze stosowaniem szczególnego okrucieństwa, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10;
- art. 207 § 3 k.k. – jeżeli następstwem czynu określonego w § 1 lub 2 jest targnięcie się pokrzywdzonego na własne życie, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12;
- art. 208 k.k. – rozpijanie małoletnich przez dostarczenie im napoju alkoholowego, ułatwianie jego spożycie lub nakłanianie do spożycia takiego napoju, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2;

CEL PROGRAMU

Upowszechnianie różnorodnych metod pomocowych pracy z osobami dotkniętymi przemocą oraz propagowanie działań profilaktycznych w tym zakresie w celu zwiększenia świadomości społecznej, a także zaangażowanie społeczeństwa w sprawy przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

ADRESACI I REALIZATORZY PROGRAMU

- 1) *Osoby doświadczające przemocy domowej*, do których zalicza się:
  - małżonka;
  - wstępnych: rodziców, dziadków, pradiadków;
  - zstępnych: potomków tej samej osoby tj. dzieci, wnuków, prawnuków oraz rodzeństwo, powinowatych w tej samej linii lub stopniu;
  - osoby pozostające w stosunku przysposobienia oraz ich małżonków;
  - osoby pozostające we wspólnym pożyciu;
  - inne osoby wspólnie zamieszkujące lub gospodarujące.
- 2) *Świadkowie przemocy w rodzinie*.
- 3) *Spółeczności lokalne oraz władze lokalne*.
- 4) *Podmioty podejmujące działania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w tym:*
  - **Jednostki organizacyjne pomocy społecznej** w tym ośrodki pomocy społecznej, powiatowe centra pomocy rodzinie, ośrodki interwencji kryzysowej, punkty interwencji kryzysowej, placówki specjalistycznego poradnictwa, specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, placówki opiekuńczo-wychowawcze wsparcia dziennego oraz placówki całodobowe realizujące programy opiekuńcze i socjoterapeutyczne dla dzieci i młodzieży, domy pomocy społecznej, środowiskowe domy samopomocy, jednostki organizacyjne pomocy społecznej działające w najbliższym środowisku lokalnym, służące doraźnym lub specjalistycznym wsparciem w rozwiązywaniu problemów związanych z przemocą lub realizujące procedurę „Niebieskie Karty”.

W ramach swoich kompetencji i zadań pomoc społeczna:

- ✓ przeprowadza wywiad środowiskowy umożliwiający diagnozę sytuacji rodziny lub osoby;
- ✓ wszczyna procedurę „Niebieskie Karty” w przypadku, w którym zaistnieje podejrzenie stosowania przemocy w rodzinie, przygotowuje wszechstronny plan pomocy;
- ✓ monitoruje efekty podjętych działań;
- ✓ pomaga w załatwianiu spraw urzędowych i innych ważnych spraw bytowych;
- ✓ udziela szeroko rozumianego poradnictwa, np. prawnego, psychologicznego lub wskazuje miejsca, gdzie można uzyskać taką pomoc;
- ✓ udziela informacji o przysługujących świadczeniach i formach pomocy;
- ✓ informuje o możliwościach uzyskania pomocy w środowisku lokalnym;

- ✓ wskazuje miejsca zajmujące się pomaganiem ofiarom przemocy domowej, w tym możliwości otrzymania schronienia np. w schroniskach, hostelach, ośrodkach;
  - ✓ powiadamia organy ścigania w przypadku stwierdzenia bądź podejrzenia popełnienia przestępstwa,
  - ✓ współpracuje z innymi instytucjami i organizacjami, a pracownicy pomocy społecznej wchodzi w skład zespołu interdyscyplinarnego powołanego przez wójta, burmistrza lub prezydenta miasta oraz tworzonych przez zespół grup roboczych.
- **Gminne komisje rozwiązywania problemów alkoholowych.** W ramach procedury przedstawiciel Komisji rozwiązywania problemów alkoholowych podejmuje następujące działania:
- ✓ diagnozuje sytuację i potrzeby osoby, wobec której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie;
  - ✓ wszczyna procedurę „Niebieskie Karty” w przypadku, w którym zaistnieje podejrzenie stosowania przemocy w rodzinie;
  - ✓ udziela kompleksowych informacji o możliwościach uzyskania pomocy, w szczególności psychologicznej, prawnej, socjalnej i pedagogicznej, oraz wsparcia, w tym o instytucjach i podmiotach świadczących specjalistyczną pomoc na rzecz osób dotkniętych przemocą w rodzinie;
  - ✓ powiadamia o formach pomocy dzieciom doznającym przemocy w rodzinie oraz o instytucjach i podmiotach świadczących tę pomoc;
  - ✓ informuje o możliwościach podjęcia dalszych działań mających na celu poprawę sytuacji osoby, wobec której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie;
  - ✓ organizuje niezwłocznie dostęp do pomocy medycznej, jeżeli wymaga tego stan zdrowia osoby, wobec której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie;
  - ✓ może prowadzić rozmowy z osobami, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie, na temat konsekwencji stosowania przemocy w rodzinie oraz informuje te osoby o możliwościach podjęcia leczenia lub terapii i udziale w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie.
- **Gminne zespoły interdyscyplinarne.** W ramach procedury członkowie zespołu interdyscyplinarnego lub grupy roboczej:
- ✓ udzielają pomocy osobie, wobec której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie;
  - ✓ podejmują działania w stosunku do osoby, wobec której istnieje podejrzenie, że stosuje przemoc w rodzinie, w celu zaprzestania stosowania tego rodzaju zachowań, a w szczególności: a) diagnozują sytuację rodziny, wobec której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą; b) przekazują informacje o konsekwencjach popełnianych czynów; c) motywują do udziału w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych; d) przeprowadzają rozmowę w kwestii nadużywania alkoholu, środków odurzających, substancji psychotropowych lub leków; e) przekazują informacje o działaniach koniecznych do zrealizowania w celu zaprzestania stosowania przemocy w rodzinie;
  - ✓ członkowie Zespołu Interdyscyplinarnego lub grupy roboczej kierują do Komisji rozwiązywania problemów alkoholowych osobę nadużywającą alkoholu, wobec której istnieje podejrzenie, że stosuje przemoc w rodzinie;
  - ✓ opracowują indywidualny plan pomocy dla osoby, wobec której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie i dla jej rodziny, który zawiera propozycje działań pomocowych;
  - ✓ zapraszają osobę, wobec której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie, na spotkanie Zespołu Interdyscyplinarnego lub grupy roboczej;
  - ✓ zamykają procedurę „Niebieskie Karty” w przypadku ustania przemocy w rodzinie lub braku zasadności podejmowania dalszych działań, a w przypadku podejrzenia popełnienia przestępstwa dokumenty, wytworzone przez Zespół Interdyscyplinarny lub grupę roboczą są przekazywane organom właściwym do prowadzenia postępowania przygotowawczego (policji lub prokuraturze).

- **Placówki oświatowe (publiczne i niepubliczne)** – mające bezpośredni kontakt z dziećmi i młodzieżą oraz ich opiekunami, zwłaszcza: żłobki, przedszkola, szkoły, poradnie psychologiczno-pedagogiczne, młodzieżowe ośrodki socjoterapii, młodzieżowe ośrodki wychowawcze. Do podstawowych zadań placówek oświaty należy:
  - ✓ diagnozowanie sytuacji i potrzeb osoby, wobec której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie, w tym w szczególności wobec dzieci;
  - ✓ wszczęcie procedury „Niebieskie Karty” w przypadku podejrzenia występowania przemocy w rodzinie;
  - ✓ udzielanie kompleksowych informacji rodzicowi, opiekunowi prawnemu, faktycznemu lub osobie najbliższej o możliwościach pomocy psychologicznej, prawnej, socjalnej i pedagogicznej oraz wsparcia rodziny, w tym o formach pomocy dzieciom świadczonych przez instytucje i podmioty w zakresie specjalistycznej pomocy na rzecz osób dotkniętych przemocą w rodzinie;
  - ✓ informowanie o możliwościach podjęcia dalszych działań mających na celu poprawę sytuacji osoby, wobec której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie;
  - ✓ organizowanie niezwłocznego dostępu do pomocy medycznej, jeżeli wymaga tego stan zdrowia osoby, wobec której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie;
  - ✓ w przypadku stwierdzenia lub podejrzenia popełnienia przestępstwa powiadomienie organów ścigania.

- **Placówki służby zdrowia (publiczne i niepubliczne)** w tym: ośrodki zdrowia (lekarze rodzinni, pielęgniarki, pielęgniarki środowiskowe, położne), szpitale (oddziały ratunkowe, poradnie szpitalne i przyszpitalne), pogotowie ratunkowe, placówki leczenia odwykowego. W dziedzinie pomocy ofiarom przemocy domowej, oprócz zadań podstawowych, takich jak np. udzielenie pomocy medycznej, istotne jest:
  - ✓ rozpoznanie sygnałów świadczących o występowaniu przemocy, szczególnie gdy ofiary bądź świadkowie próbują to ukryć;
  - ✓ w przypadku, w którym zaistnieje podejrzenie stosowania przemocy w rodzinie wszczęcie procedury „Niebieskie Karty”;
  - ✓ poinformowanie ofiar o możliwościach uzyskania pomocy i wsparcia;
  - ✓ wystawienie na prośbę poszkodowanych bezpłatnego zaświadczenia lekarskiego o ustaleniu przyczyn i rodzaju uszkodzeń ciała związanych z użyciem przemocy w rodzinie;
  - ✓ poinformowanie ofiar o miejscach i warunkach wystawienia obdukcji;
  - ✓ w przypadku stwierdzenia podczas badania lub podejrzenia popełnienia przestępstwa, powiadomienie organów ścigania.

- **Organy ścigania i wymiaru sprawiedliwości w tym: policja; sądy, prokuratura.** Działania chroniące ofiary przemocy w rodzinie, podejmowane przez Policję zgodnie z kompetencjami, to:
  - ✓ interwencja w sytuacji uzyskania zgłoszenia o przemoc w rodzinie, wszczęcie procedury „Niebieskie Karty” poprzez wypełnienie formularza „Niebieska Karta – A”;
  - ✓ udzielenie ofierze przemocy w rodzinie niezbędnej pomocy, w tym pierwszej pomocy;
  - ✓ przeprowadzenie, o ile to możliwe, ze sprawcą przemocy w rodzinie rozmowy, w szczególności o odpowiedzialności karnej za znęcanie się fizyczne lub psychiczne nad osobą najbliższą lub inną osobą pozostającą w stałym lub przemijającym stosunku zależności od sprawcy przemocy w rodzinie, albo nad małoletnim lub osobą nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny, oraz wezwanie sprawcy przemocy w rodzinie do zachowania zgodnego z prawem i zasadami współżycia społecznego;
  - ✓ zatrzymanie sprawców przemocy w rodzinie (fakultatywnie) stwarzających bezpośrednie zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzkiego w trybie określonym w art. 15 Ustawy o Policji;
  - ✓ zatrzymanie osoby podejrzanej (fakultatywnie), jeżeli istnieje uzasadnione przypuszczenie, że popełniła ona przestępstwo z użyciem przemocy na szkodę osoby wspólnie zamieszkującej, a zachodzi obawa, że ponownie popełni ona przestępstwo z użyciem przemocy wobec tej osoby, zwłaszcza gdy popełnieniem takiego przestępstwa grozi;
  - ✓ zatrzymanie osoby podejrzanej (obligatoryjnie), jeśli istnieje uzasadnione przypuszczenie, że popełniła ona przestępstwo z użyciem przemocy na szkodę osoby wspólnie zamieszkującej przy użyciu broni palnej, noża lub innego niebezpiecznego przedmiotu, a zachodzi obawa, że ponownie popełni ona przestępstwo z użyciem przemocy wobec osoby wspólnie zamieszkującej, zwłaszcza gdy popełnieniem takiego przestępstwa grozi;

- ✓ w przypadku zgłoszenia lub stwierdzenia popełnienia przestępstwa ściganego z urzędu (np. znęcanie się), wszczęcie postępowania przygotowawczego przeciwko sprawcy przemocy, zabezpieczenie dowodów popełnienia przestępstwa;
  - ✓ motywowanie osób wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie, do udziału w programach korekcyjno-edukacyjnych, podejmowanie działań mających na celu zapobieganie zagrożeniom mogącym występować w rodzinie, w szczególności systematyczne wizyty sprawdzające stan bezpieczeństwa ofiary przemocy w rodzinie, w zależności od potrzeb określonych przez zespół interdyscyplinarny lub grupę roboczą;
  - ✓ podejmowanie wspólnie z pracownikiem socjalnym, a także lekarzem, ratownikiem medycznym lub pielęgniarką decyzji o odebraniu dziecka z rodziny, w sytuacji bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia dziecka w związku z przemocą w rodzinie;
  - ✓ poinformowanie rodziców lub opiekunów prawnych, bądź faktycznych dziecka o prawie do złożenia przez nich zażalenia do właściwego sądu opiekuńczego na odebranie dziecka oraz o możliwości złożenia zażalenia za pośrednictwem pracownika socjalnego bądź policjanta dokonującego odebrania dziecka (pouczenie o przysługujących w tym wypadku prawach należy wręczyć na piśmie); w przypadku gdy rodzice lub opiekunowie dziecka zdecydują się złożyć zażalenie za pośrednictwem w/w policjanta, powinien on niezwłocznie dostarczyć je do właściwego sądu opiekuńczego;
  - ✓ przedstawiciele Policji wchodzi w skład zespołu interdyscyplinarnego powołanego przez wójta, burmistrza lub prezydenta miasta, a także tworzonych przez zespół grup roboczych.
- **Inne podmioty – realizatorzy działający w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie w tym m.in. organizacje pozarządowe, związki wyznaniowe, kościoły:**
- ✓ prowadzą działalność edukacyjną i profilaktyczną;
  - ✓ udzielają pomocy i wsparcia psychologicznego;
  - ✓ prowadzą działania wspierająco-terapeutyczne;
  - ✓ prowadzą poradnictwo prawne, socjalne, zawodowe.

USTAWOWE FORMY POMOCY NA RZECZ OSÓB DOZNAJĄCYCH PRZEMOCY W RODZINIE

Formy pomocy ofiarom przemocy w rodzinie określa art. 3.1. Ustawy z 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, z późn. zm.: „Osobie dotkniętej przemocą w rodzinie udziela się bezpłatnej pomocy, w szczególności w formie:

- 1) poradnictwa medycznego, psychologicznego, prawnego, socjalnego, zawodowego i rodzinnego;
- 2) interwencji kryzysowej i wsparcia;
- 3) ochrony przed dalszym krzywdzeniem, przez uniemożliwienie osobom stosującym przemoc korzystania ze wspólnie zajmowanego z innymi członkami rodziny mieszkania oraz zakazanie kontaktowania się i zbliżania się do osoby pokrzywdzonej;
- 4) zapewnienia osobie dotkniętej przemocą w rodzinie bezpiecznego schronienia w specjalistycznym ośrodku wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie;
- 5) badania lekarskiego w celu ustalenia przyczyn i rodzaju uszkodzeń ciała związanych z użyciem przemocy w rodzinie oraz wydania zaświadczenia lekarskiego w tym przedmiocie;
- 6) zapewnienia osobie dotkniętej przemocą w rodzinie, która nie ma tytułu prawnego do zajmowanego wspólnie ze sprawcą przemocy lokalu, pomocy w uzyskaniu mieszkania”.

Pokrzywdzeni członkowie rodzin, w zależności od indywidualnej sytuacji, mogą bezpłatnie korzystać z każdej z tych form pomocy, także z kilku jednocześnie.

Aby zgodnie z w/w ustawą, skutecznie pomóc ofiarom przemocy w rodzinie, należy wykorzystać kolejne rozwiązania prawne:

- a) art. 244 i 275a k.p.k. – zatrzymanie osoby podejrzanej o przestępstwo z art. 207 k. k.;
- b) art. 39 k. k. – zakaz kontaktowania się z określonymi osobami;
- c) art. 41a k.k. – nakazanie oskarżonemu o przestępstwo z użyciem przemocy na szkodę osoby wspólnie zamieszkującej opuszczenie lokalu mieszkalnego;
- d) art. 11a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy – „Jeżeli członek rodziny wspólnie zajmujący mieszkanie, swoim zachowaniem polegającym na stosowaniu przemocy w rodzinie czyni szczególnie uciążliwym wspólne zamieszkiwanie, osoba dotknięta przemocą może żądać, aby sąd zobowiązał go do opuszczenia mieszkania.”;

- e) Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dn. 22 października 2010 r. w sprawie wzoru zaświadczenia lekarskiego o przyczynach i rodzaju uszkodzeń ciała związanych z użyciem przemocy;
- f) Wytoczne Prokuratora Generalnego z dn. 01.04.2014 r. dotyczące zasad postępowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

WSKAZÓWKI DLA PODMIOTÓW REALIZUJĄCYCH PROGRAMY OCHRONY OFIAR PRZEMOCY W RODZINIE

Opracowując i realizując programy przeciwdziałania przemocy w rodzinie należy oprzeć się na następujących założeniach:

- przyjęcie jako priorytetu ochronę bezpieczeństwa, autonomii i dobra osób pokrzywdzonych w wyniku przemocy w rodzinie;
- przemoc w rodzinie jest szkodliwym i raniącym wykorzystywaniem siły i przewagi wobec osób słabszych, naruszającym ich prawa i powodującym szkody psychiczne, fizyczne i moralne;
- tworzenie indywidualnych, dostosowanych do potrzeb klienta programów, opartych na indywidualnej diagnozie osoby doświadczającej przemocy, przy uwzględnieniu również diagnozy środowiska rodzinnego i lokalnego;
- podnoszenie poziomu jakości pomocy świadczonej osobom doznającym przemocy poprzez promowanie i wzmacnianie:

a. **interdyscyplinarnego** podejścia do ochrony ofiar przemocy w rodzinie; wszelkie działania na rzecz pomocy w rodzinie powinny być planowane i wdrażane przez specjalistów różnych zawodów, będących przedstawicielami instytucji i organizacji działających w obszarze przeciwdziałania przemocy, z wykorzystaniem ich uprawnień, możliwości i kompetencji,

b. **kompleksowego** podejścia do ochrony ofiar przemocy w rodzinie; przemoc domowa powinna być ujęta w programie jako zjawisko złożone, wieloaspektowe, rozpatrywane w perspektywach: prawnej, psychologicznej, moralnej, społecznej z uwzględnieniem różnorodnych form działań: informacyjno- edukacyjnych, terapeutycznych, indywidualnych i grupowych,

c. **systemowego** podejścia do ochrony ofiar przemocy w rodzinie; program dąży do rozwoju spójnego i wielopoziomowego systemu przeciwdziałania przemocy opartego o wyspecjalizowane zasoby instytucjonalne i ludzkie, pomiędzy którymi istnieje relacja współpracy,

d. **efektywnego** podejścia do ochrony ofiar przemocy w rodzinie; program zakłada realizację celów i kierunków działań, w oparciu o diagnozę problemu, rozpoznanie zjawiska i jego lokalnych uwarunkowań, na drodze budowania oraz udoskonalania współpracy pomiędzy instytucjami i specjalistami zaangażowanymi w przeciwdziałanie przemocy w rodzinie.

- w programie należy jasno określić współpracę z innymi podmiotami: organizacjami, instytucjami, działającymi na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie i ochrony ofiar na danym terenie;
- okres realizacji programu powinien być adekwatny do problemów, jakie posiada osoba dotknięta przemocą w rodzinie i postawionych celów programu;
- realizatorzy programu powinni przestrzegać zasad etyki zawodowej, między innymi zachowania tajemnicy dotyczącej problemów klienta.

Pani dr Sylwia Kluczyńska m.in. wieloletni pracownik Ogólnopolskiego Pogotowia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie Niebieska Linia opracowała **zasady pomocy psychologicznej dla dorosłych ofiar przemocy w rodzinie**. Zasady te są nadal aktualne i warto stosowania. Punktem wyjścia do pracy z osobami doświadczającymi przemocy jest konieczność przyjęcia przekonań dotyczących specyfiki zjawiska przemocy domowej, takich jak:

- ✓ za przemoc zawsze odpowiedzialny jest sprawca, bez względu na to, co zrobiła ofiara;
- ✓ nie ma żadnego uzasadnienia i usprawiedliwienia stosowania przemocy;
- ✓ zrozumiałe i dopuszczalne są wahania i niekonsekwencje w zachowaniu i decyzjach ofiary; jest to jeden z objawów doznanego urazu;
- ✓ pomaganie ofiarom przemocy należy traktować jako działanie zmierzające do odbudowania ich osobistej mocy, poprzez wzmacnianie poczucia podmiotowości i wpływu, aby czuły się autorami planowanych i realizowanych zmian;
- ✓ wychodzenie z przemocy jest procesem wieloetapowym i trzeba go rozpatrywać indywidualnie, szanując tempo i gotowość ofiary do zmian: od działań dyrektywnych w sytuacji zagrożenia i utraty kontroli nad sytuacją i własnym zachowaniem, po działania oparte na współpracy;
- ✓ przemoc w rodzinie jest procesem charakteryzującym się swoistym przebiegiem i dynamiką relacji, powtarzającymi się cyklami, eskalacją i specyficznymi dla niej mechanizmami psychologicznymi;
- ✓ kierując się potrzebą powstrzymania przemocy, należy wobec osób stosujących przemoc wykorzystywać przewidziane prawem środki prewencyjne, karne i probacyjne, a zwłaszcza ułatwić sprawcom dostęp do profesjonalnych form oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych.

REKOMENDOWANE DZIAŁANIA KIEROWANE DO OSÓB DOZNAJĄCYCH PRZEMOCY W RODZINIE

- 1) Wdrażanie działań o charakterze profilaktycznym i edukacyjnym, promujących działania służące przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie ze szczególnym uwzględnieniem środowiska lokalnego.
- 2) Upowszechnianie informacji o ofertach placówek pomocowych m.in. pomocy: medycznej, psychologicznej, prawnej, socjalnej, zawodowej i rodzinnej ze szczególnym uwzględnieniem poradnictwa: medycznego, psychologicznego, prawnego, socjalnego, zawodowego i rodzinnego.
- 3) Prowadzenie edukacji publicznej na temat zjawiska przemocy w rodzinie, promowanie oraz wzmacnianie profesjonalnego i interdyscyplinarnego podejścia do pracy z osobami doświadczającymi przemocy w rodzinie (m.in. poprzez superwizje, szkolenia, konferencje).
- 4) Zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc całodobowych w ośrodkach wsparcia, ośrodkach interwencji kryzysowej oraz specjalistycznych ośrodkach wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie.
- 5) Tworzenie i zwiększanie zakresu działania i dostępności do lokalnych telefonów zaufania, interwencyjnych lub informacyjnych dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie.
- 6) Prowadzenie działań o charakterze interwencji kryzysowej dla osób doświadczających przemocy w rodzinie.
- 7) Opracowanie i realizacja programów terapeutycznych i pomocy psychologicznej dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie.

SCHEMAT POMOCY OSOBIE DOŚWIADCZAJĄCEJ PRZEMOCY W RODZINIE

- ✓ zdefiniowanie problemu z punktu widzenia osoby doświadczającej przemocy;
- ✓ zapewnienie bezpieczeństwa (psychicznego i fizycznego);
- ✓ udzielenie wsparcia jako osoba wspierająca-nieosądzająca, akceptująca i zaangażowana;
- ✓ rozważenie możliwości - poszukiwanie wyborów, wsparcia, sposobów radzenia sobie z trudnościami;
- ✓ ułożenie planu, który zawiera konkretne działania, które osoba doświadczająca przemocy rozumie i uznaje za własne;
- ✓ zmotywowanie osoby doświadczającej przemocy do zobowiązania się do działania zgodnie z przyjętym planem.

MONITOROWANIE

Podmioty realizujące programy wsparcia ofiar przemocy w rodzinie powinny określić zasady monitorowania i ewaluacji podejmowanych działań pod względem ich skuteczności i efektywności oraz opracować narzędzia służące temu celowi. Należy opracować wskaźniki, które pozwolą na ocenę zadania przez realizatora, aby osiągnąć określone cele programowe. Istotnym jest, aby wszystkie działania wobec osób objętych programem były dokumentowane.

RAMOWY PROGRAM OCHRONY OFIAR PRZEMOCY W RODZINIE

- ✓ cele realizacji programu: strategiczne i szczegółowe;
- ✓ adresaci programów: sposób naboru, kwalifikacje do programu;
- ✓ zasady realizacji programu: termin, miejsce, metody, formy, techniki realizacji programu, osoby odpowiedzialne za realizację programu, prowadzoną dokumentację, sposób prowadzenia dokumentacji, zasady współpracy między instytucjami realizującymi program;
- ✓ diagnoza: diagnoza indywidualna osoby dotkniętej przemocą, diagnoza środowiska rodzinnego i lokalnego;
- ✓ rodzaje działań kierowanych do osób doświadczających przemocy: informacyjno-edukacyjne, terapeutyczne, prawne, profilaktyczne, inne;
- ✓ zawartość merytoryczna programów: uwzględniająca priorytetowe potrzeby i kierunki działań;
- ✓ monitoring i ewaluacja programu: zasady monitorowania, narzędzia, wskaźniki ewaluacji, osiągnięte efekty;
- ✓ zasady i źródła finansowania działań będących przedmiotem realizacji programów;
- ✓ podmioty realizujące program, kwalifikacje osób prowadzących programy ochrony ofiar przemocy w rodzinie.

